

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2011

Marie Schwarczová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

Marie Schwarczová

Obor: křesťanská výchova

**DIALOG RODINY A ŠKOLY PŘI VÝCHOVĚ A
VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ
S OHLEDEM NA SOUČASNÝ STAV ŠKOLSTVÍ**

Diplomová práce

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Pospíšil, Ph.D.

OLOMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila pouze pramenů a literatury zde uvedené.

V Olomouci dne 10. dubna 2011

.....
vlastnoruční podpis

Děkuji PhDr. Jiřímu Pospíšilovi, Ph.D. za doporučení tématu, odborné vedení a mnoho cenných rad.

Obsah

ÚVOD.....	7
1 KOMUNIKACE.....	8
1.1 DEFINICE POJMŮ	8
1.1.1 Definice komunikace	8
1.1.2 Definice mezilidské komunikace	9
1.1.3 Definice komunikačních symbolů	11
1.2 DRUHY KOMUNIKACE.....	13
1.2.1 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	13
1.2.2 PARALINGVISTICKÁ KOMUNIKACE.....	14
1.2.3 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE.....	14
1.3 PRVNÍ KOMUNIKACE	17
1.4 ETAPY VE VÝVOJI LIDSKÉ KOMUNIKACE.....	19
1.4.1 EPOCHA ZNAMENÍ A SIGNÁLŮ	19
1.4.2 EPOCHA MLUVENÍ A JAZYKA	19
1.4.3 EPOCHA PSANÍ	20
1.4.4 EPOCHA TÍCHA	20
1.4.5 EPOCHA MASOVÉ KOMUNIKACE.....	20
1.5 FORMY KOMUNIKACE V PRIMITIVNÍCH, TRADIČNÍCH A MODERNÍCH SPOLEČNOSTECH.....	21
1.5.1 ARCHAICKÁ SPOLEČNOST	21
1.5.2 TRADIČNÍ SPOLEČNOST	21
1.5.3 MODERNÍ SPOLEČNOST.....	21
2 SOUČASNÉ ŠKOLSTVÍ.....	24
3 KOMUNIKACE VE ŠKOLE A RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY.....	26
3.1 SOCIÁLNÍ PERCEPCE, INTERAKCE, KOMUNIKACE.....	26
3.1.1 Sociální percepce	26
3.1.2 Sociální interakce – definice	26
3.1.3 Sociální komunikace – definice	27
3.2 PEDAGOGICKÁ INTERAKCE A KOMUNIKACE	29
3.2.1 Pedagogická interakce – definice	29
3.2.2 Pedagogická komunikace definice	29
3.2.3 Účastníci pedagogické komunikace.....	30
3.2.4 Funkce pedagogické komunikace.....	31
3.2.5 Podoby pedagogické komunikace.....	32
3.3 ZKOUMÁNÍ KOMUNIKACE VE TŘÍDĚ.....	33
3.4 PRAVIDLA KOMUNIKACE	34
3.4.1 Pravidla komunikace učitel - žák.....	34
3.4.2 Dialog ve vyučování.....	36
3.4.3 Dialog Učitel – žák	36
3.4.4 Otázky ve vyučování.....	37
3.5 VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLNÍCH INSTITUCÍ	39
3.5.1 Vyučování – výuka	39
3.6 ŠKOLA JAKO ČINITEL.....	43
3.7 SOUČASNÝ OBRAZ ŠKOLY	44
3.8 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY.....	45
3.9 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM.....	47
3.9.1 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů	47
3.9.2 Rámcové vzdělávací programy	47

3.9.3	Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání	48
3.9.4	Tendence ve vzdělávání, které navozují a podporují Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	49
3.9.5	Vzdělávací oblasti v RVP ZV.....	49
4	KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU.....	51
4.1	KOMUNIKACE OTEVŘENÉ ŠKOLY	52
4.2	ÚSPĚŠNÁ ŠKOLA	54
4.3	KOMUNIKAČNÍ PŘÍLEŽITOSTI NABÍZENÉ ŠKOLOU.....	55
5	PRŮZKUM V OBLASTI KOMUNIKACE.....	58
5.1	CÍL PRÁCE.....	58
5.1.1	Pedagogický průzkum zaměřený na učitele.....	58
5.1.2	Pedagogický průzkum zaměřený na rodiče žáků.....	71
5.1.3	Pedagogický průzkum zaměřený na žáky	82
5.2	DISKUZE NAD VÝSLEDKY PRŮZKUMU.....	95
	ZÁVĚR	100
	RESUMÉ.....	102
	POUŽITÁ LITERATURA.....	103
	SEZNAM PŘÍLOH.....	107

ÚVOD

Komunikace v širším slova smyslu doprovází člověka po celou dobu jeho života. Představuje základní článek sociální a pedagogické interakce, a to již v prvotních obdobích našeho života, prenatálním i časně postnatálním. Jedná se o prvotní období přenosu informací mezi subjekty, v ideálním případě členy úplné rodiny. Pomocí přenosu informací jsou osvojovány základní lidské dovednosti, utvářejí se mezilidské vztahy, buduje se postavení jedince v rodině a společnosti. Jedinec si jednotlivé znalosti a dovednosti osvojuje pod vlivem působení okolí. V první fázi „socializace“ hrají primární roli rodiče, kteří jsou pro dítě nezastupitelným článkem při objevování okolního světa. Role rodičů je v tomto složitém a prakticky nepřetržitém procesu stěžejní, neměla by být však pouze na ně vymezena. S postupem času je nutné zapojení do procesu i dalších institucí naší společnosti, kde na předním místě stojí školy. Předpokladem dalšího úspěšného vývoje jedince by měla být v období školní docházky spolupráce a participace na vzdělání obou zúčastněných institucí, a to na podkladě fungující komunikace mezi nimi, tedy školou a rodinou.

1 KOMUNIKACE

1.1 DEFINICE POJMŮ

1.1.1 Definice komunikace

Existuje několik definic pojmu „komunikace“, které pro srovnání uvádím:

Definice 1

Komunikace „(z latinského *communicare*, sdílet, radit se, od *communis*, společný) může znamenat:

1. dorozumívání – nejčastějším způsobem takové komunikace bývá lidská řeč a písmo
2. nonverbální komunikace
3. pozemní komunikace – čili silnice, dálnice, chodníky, cyklostezky .“¹

Definice 2

Komunikace je:

- a). efektivní sebe-vyjadřování,
- b). výměna sdělená psaním, mluvením, obrazy,
- c). sdílení informací nebo poskytování zábavy prostřednictvím slov, mluvením nebo jinými metodami,
- d). transfer (přenášení) od jedné osoby ke druhé,
- e). výměna významů mezi jedinci při použití společného systému symbolů,
- f). proces, jímž jedna osoba předává sdělení jiné osobě prostřednictvím nějakého kanálu a s určitým efektem.“²

Definice 3

Komunikace dle psychologického hlediska je „dorozumívání, výměna psychických obsahů prostřednictvím symbolů či přímé akce (jednáním). Ať už

¹ Wikipedia : otevřená encyklopedie [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Komunikace>>.

² WAHLSTROMOVÁ, B. W. *Perspectives on Human Communication*. Universita of Minnesota, Wim. C. Brown Publishers 1992.

jsou důvody pro komunikaci jakékoli, platí, že v lidské společnosti není možné nekomunikovat.“³

Definice 4

„Komunikace je komplexním jevem, zahrnujícím psychické, jazykové a sociální, případně i další komponenty. Komunikace vyžaduje komplexnost, východisko může být různé.“⁴

1.1.2 Definice mezilidské komunikace

Mezilidská komunikace vytváří význam mezi dvěma nebo více lidmi.

1. Vzájemná výměna sdělených významů mezi lidmi.
2. Komunikační výměna – nejen sdělování ale i sdělení.

Komunikace je vlastně veškerý vzájemný vztah mezi jedinci. Realizuje se u všech živočišných druhů – v širším slova smyslu. V užším slova smyslu se jedná pouze o lidskou komunikaci.⁵

Komunikace je proces dorozumívání se mezi osobou sdělující (komunikátorem) a osobou sdělení přijímající (komunikantem) v procesu sociální interakce.⁶ Člověk se s schopností efektivně komunikovat nenarodí, ale musí se této schopnosti učit postupně a v různých situacích. Osvojování a zdokonalování komunikace probíhá spontánně a intuitivně.

V dnešní době jsme v neustálé komunikaci. Velmi často vstupujeme do vzájemných vztahů, jejichž kvalita je závislá na porozumění druhým lidem i sobě samým. Každá osoba zastupuje několik sociálních rolí najednou. Každá sociální role předpokládá i určité sociální dovednosti.

Komunikace a interakce - interakce je širším pojmem pro komunikaci,

³ JANOUŠEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str.50.

⁴ Tamtéž str.50.

⁵ Viz. HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, Praha : Portál, 2003, str. 37.

⁶ Viz. JANOUŠEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str.50.

zahrnuje i ovlivňování chování, i když s dotyčným přímo nekomunikujeme.⁷

Předmět psychologie lidské komunikace zkoumá

1. záměry komunikujících nebo jejich motivy – dispozice
2. dorozumění – nedorozumění se
3. účinky na psychiku příjemce i komunikátorem

(Reciprocita = vzájemnost, cirkulita = koloběh sdělování, synchronicita = ve stejnou chvíli může komunikovat více osob, sériovost = hromadnost)

4. emoce
5. poznávací komunikační procesy a zkušenosti
6. základní druhy komunikace⁸

Interpersonální komunikace vypovídá o prožitcích, tvořivosti, samostatnosti, iniciativě, nezávislosti, vnitřní ukázněnosti člověka, jeho přiměřeném sebeovládání, odpovědnosti i respektu k řádu a solidaritě.

K základním komunikativním schopnostem by mělo patřit osvojení si asertivního jednání.⁹ Skutečná asertivita znamená naučit se a v praxi použít zásady a pravidla asertivního jednání s tím, že ani důstojné prosazování názoru nevyklučuje a nepředstihuje osobní kultivovanost a ohleduplnost. Samotné urážení, ponižování a snižování důstojnosti druhého člověka je nedůstojné, ale také neslučitelné se zásadami minimální míry slušnosti. V komplexu sociálních dovedností si musíme sami rozhodnout kdy, za jakých podmínek a v jaké situaci můžeme asertivní jednání použít.

V komunikaci jsou předpokládány určité způsoby chování, jež jsou přiřazené k určitým sociálním rolím. Každý člen komunikace má určité sociální role. Ty vyplývají ze sociálních statutů. V sociální roli se projevuje sociálně emocionální rovina vztahu. Je zcela jasné, že nejen obsah, ale hlavně způsob

⁷ Viz. MAREŠ, J. - KRÍVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno: Masarykova univerzita, 1995, str. 23.

⁸ Viz. JANOUŠEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str.50.

⁹ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, str. 17.

vnímání komunikační situace ovlivní její interpretaci a může mít za následek zkreslení nebo nepřesnost komunikace. Každá komunikace je ovlivněna i dovednostmi rétoriky jednotlivých členů komunikace. Komunikace je bezprostřední odezvou na danou situaci. Celý komunikační děj závisí na předávaném obsahu, volbě jazykového stylu, nejazykových, neverbálních prostředcích.

Ke správné komunikaci dochází, pokud jsou při komunikaci správně použity verbální i neverbální prostředky. Obsah komunikace se vyjadřuje pomocí verbálních prostředků a interpretace je součástí složky neverbální.¹⁰

Součástí neverbální komunikace jsou komunikační symboly.

1.1.3 Definice komunikačních symbolů

Komunikační symboly jsou „*signály, které mohou být přeloženy do slov nebo významové oblasti. Mohou též skrývat určitý objekt, pocit nebo myšlenku. Napodobení pití nebo jídla, znamená žízeň nebo hlad.*“¹¹

Soulad verbální a neverbální komunikace je takzvaná perfektní komunikace.

Základní prvky komunikace jsou komunikátor a komunikanti. Komunikátor sděluje, produkuje, zakóduje sdělení, toto sdělení jde komunikačním kanálem až ke komunikátorovi. Komunikátor musí sdělení dekodovat, na všech úrovních může dojít k chybám. Komunikátor musí úplně zvládat rétorické zdatnosti, ovládat hlasových dispozic, využívat hlas jako indikátor kognitivního slovního projevu.

Velký důraz je kladen na plánování řeči. Komunikátor se může vyjadřovat k věcem, které jsou mu zcela zřejmé, tudíž hovoří plynule a uspořádaně, nebo k věcem, které řeší přímo, když o nich hovoří. V tomto případě komunikátor

¹⁰ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, str. 17.

¹¹ Wikipedia : otevřená encyklopedie [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Komunika%C4%8Dn%C3%AD_symboly>.

zpomaluje tempo projevu, dělá častěji odmlky, ale i chyby v projevu.

Na prvním místě v četnosti zastoupení jednotlivých částí je zrakový kontakt. Proto se komunikátor musí snažit o co nejlepší první dojem.¹²

POSTUP DODRŽOVÁNÍ ZÁSAD PŘI VZÁJEMNÉM PŮSOBNÍ KOMUNIKANTŮ

1. Zásada těsné blízkosti (při respektování osobní zóny), kdy musíme vniknout do prostoru komunikanta a zaujmout vhodnou pozici, má zrakový kontakt trvat tak dlouho, aby oslovený pochopil náš verbální pokyn.
2. Spolupracovat klidně, bez zbytečného vzruchu a přesně formulovat své otázky. Kvalita požadované odpovědi je závislá na kvalitě otázky. Je potřeba zachovat respekt a úctu k druhé osobě, citlivě a s rozvahou klást své požadavky, vyhýbat se stresovým situacím a umět pohotově reagovat v situacích, které signalizují nežádoucí konflikty.¹³

Stěžejním východiskem pro správnou komunikaci je správná sebereflexe komunikačního chování a kultivování svého verbálního i neverbálního chování.

¹² Viz. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, s. 17-20.

¹³ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007, str. 65.

1.2 DRUHY KOMUNIKACE

1.2.1 VERBÁLNÍ KOMUNIKACE

„Verbální komunikace (z lat. Verbum, slovo) znamená komunikaci prostřednictvím jazyka a řeči. Verbální komunikace charakterizuje člověka vůči jiným společensky žijícím živočichům, a s nimiž ho naopak spojuje komunikace neverbální (nonverbální)- komunikace gesty, mimikou a podobně.“¹⁴

Přirozený lidský jazyk má 4 roviny: gramatiku, lexikum, výslovnost, pravopis. Je uskutečňována dorozumíváním se jedné (samomluva, vnitřní mluva) dvou či více osob prostřednictvím slov. Proces výběru, kombinace a produkování jazykových znaků (řečová strategie, psaný projev, volba stylu komunikování). Proces percepce (přijímání a vnímání) a recepce slovních sdělení a porozumění. V širším pojetí se do verbální komunikace zařazuje komunikace ústní i písemná, přímá nebo zprostředkovaná či živá nebo reprodukována.¹⁵

Komunikační roviny verbální komunikace

Racionální komunikace – využívá výlučně rozumovou racionální část komunikace, z celého průběhu komunikace se důsledně odlišují jakékoliv emoce. Je základem komentování.

Emocionální komunikace – zabývá se formou sdělení, způsobem jeho podání, individuálním názorem na sdělení, pocitem z partnera, emocemi extrémní (hysterie, pláč).¹⁶

Druhy verbální komunikace

Formální komunikace – je obvykle plánovaná a má stanovený specifický cíl,

¹⁴ Wikipedia : otevřená encyklopedie [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Verb%C3%A1ln%C3%AD_komunikace>.

¹⁵ Viz. VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací : efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. str.112.

¹⁶ Viz. tamtéž str.113.

bývá realizována jako neveřejná záležitost. Příkladem může být přijímací pohovor.

Neformální komunikace – vyskytuje se mnohem častěji než formální komunikace, je nenáročná na přípravu. Příkladem může být nezávazné povídání.¹⁷

1.2.2 PARALINGVISTICKÁ KOMUNIKACE

Tento druh komunikace je součástí verbální komunikace. Zabývá se doprovodnými rysy verbální komunikace jako je hlasitost projevu, kvalita řeči, výška tónu hlasu, barva hlasu a intonace, emoční zabarvení projevu, plynulost řeči, rychlost řeči, slovní vata,¹⁸ chyby v projevu. Tyto doprovodné rysy podstatnou měrou ovlivňují význam a smysl komunikování.¹⁹

1.2.3 NEVERBÁLNÍ KOMUNIKACE

Podstatnou součástí komunikace verbální je komunikace neverbální. Často je označována za řeč těla nebo mimoslovní komunikace. Při interpersonálním styku (kde 100% je sdělovaný akt) tvoří 55% mimické projevy, 38% akustické nelingvistické projevy, jen 7% řeč.²⁰ Neverbální komunikace je tvořena celou škálou projevů: řeč těla, mimika, gestika, vaptika, proxemika – vzdálenost, haptika – dotyky, vázomotorické projevy – motorika cév (bledneme, červenáme se), posturologie – postoj zacházení s časem nebo předměty - vývojově je starší,

¹⁷ Viz. VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací : efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. str.113.

¹⁸ Výrazem slovní vata se označují slova, která jsou v projevu nadbytečná. Řečník si s nimi pomáhá v nejistých místech svého projevu. Slovní vata nepůsobí profesionálně. Mezi nejčastější slova patří: prostě, jako, hmm atp.

¹⁹ Viz. VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací : efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. str.115.

²⁰ Viz. tamtéž str.54.

autentičtější, méně vědomě kontrolovatelná, význam chápeme intuitivně na něj reagujeme.

Poznámka: P. Gavora ve své knize²¹ rozděluje prostředky neverbální komunikace na:

Paralingvistické – zvukově se realizuje slovní vyjádření; hlasitost řeči, rychlost řeči, slovní důraz, barva řeči, pauzy, rytmus řeči, akustická náplň pauz.

Extralingvistické – mimořečové prostředky komunikace – řeč těla, gestikulace, mimika, pohled, dotyk, poloha a držení těla, vzdálenost mezi komunikujícími, vzhled zevnějšku.

Doporučení pro neverbální komunikaci

Člověk má být uvolněný, omezit rušivé gesta, průběžně dodržovat oční kontakt, pokynout hlavou, usmívat se, dívat se na druhé osoby přímo, mít uvolněné paže i ramena, mírně se naklánět k druhému, nesedět na židli strnule, používat málo gest.

Druhy komunikace ve smyslu dorozumívání

Verbální – slovní, tedy komunikace slovem i písmem

Neverbální – Nonverbální – „beze slov“ (gesta, mimika) – nedá se zcela ovládat, řeč těla

Elektronická – označována jako telekomunikace (telefon, telegraf, ICQ, Skype, Email, Sms)²²

Další rozdělení komunikace

Interpersonální komunikace – jeden člověk sděluje něco druhému člověku a střídají se role vypravěče a posluchače.

²¹ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005. str. 60.

²² Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. str. 26.

Skupinová komunikace – každý komunikuje s každým, projevují se i role jedince, mohou se vytvářet komunikační sítě (kruh, řetěz) nebo internetové sociální sítě (Facebook).

Masová komunikace – umožňuje, aby komunikace zasáhla v krátké době velké množství lidí (televize, rozhlas, internet, tisk).

Vizuální komunikace – uskutečňuje se skrze vizuální informační média (reklamní poutače, dopravní značení).²³

²³ Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jirák J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 27-34.

1.3 PRVNÍ KOMUNIKACE

K prvnímu navázání interpersonálního vztahu dochází již v těle matky. Zde se dítě vyvíjí a dochází k diferenciaci repertoáru schopností. Může se pohybovat, slyšet, chutnat, cítit chlad, teplo, bolest, vytvářet obličejovou mimiku, vnímat zvuky z venčí, vibrace a může na ně reagovat. Na základě výzkumných prací Jeana Piageta, který se zabýval vznikem inteligence, se potvrdilo, že dítě je schopno se učit již v ranném věku. Snad již v době prenatalní.

Po r. 1960 byly vyvinuty psychologické teorie, metody a nástroje umožňující prozkoumat subtilnější schopnosti kojenců a interpretovat jejich komplexnější způsoby chování. Výzkumy také dokazují, že si dítě (kojenec) vytváří i ranný vzájemný vztah s matkou (nebo primární blízkou osobou). U dítěte dochází k rozvoji smyslů skrze podněty.²⁴ Sedm až deset dnů po narození je schopno sledovat pohledem pomalu se pohybující předmět a naklonit k němu hlavu.

Již novorozenec je schopen spojení vizuálního a akustického znaku. Na tvář matky se novorozenec dívá déle, když s ním zároveň i mluví. Condor a Sander se zmiňují i o fenoménu spojení sluchového smyslu s tělesným pocitem již od prvního dne života. Variaci mateřského hlasu převádí do tělesného, výrazového pohybu.

Hanuš a Mechthilda Papouškoví přiznávají kojenci „rudimentální formu intencionality“. Je to schopnost dítěte vytvářet takový koncept očekávání, který je natolik výjimečný od jiných dětí, že matka na toto odpoví pozitivním vyslyšením. Většina rodičů modifikuje své chování přiměřeně současným možnostem chápání dítěte, takže může vzniknout vzájemný jemný rozhovor. Rodiče jsou pro dítě nejen prameny podnětů k vedení rozhovorů, ale také zprostředkovateli a záchytnými body pro objevování okolního světa.

Základní důvěru ve svět získává skrze vztah s matkou.

Bruno Bettelheim zdůrazňuje aspekt problém příliš aktivní matky²⁵. Může dojít

²⁴ Viz. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duševní zrání dítěte*. 2. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o. 1997. str.14.

²⁵ Viz. tamtéž. str.17.

k tomu, že přehnaná panující mateřskost zadusí aktivity kojence.²⁶ Vztah mezi matkou a dítětem by měl být založený na vzájemné komunikaci a porozumění. Dítě má být přijato s vlastní individualitou.

Erik H. Erikson klade důraz na důvěru, jako základní životní pocit. Každé dítě si na základě důvěrného vztahu s matkou vytváří budoucí vztahy v životě. Pokud tento vztah nevznikl, ať již z jakéhokoli důvodu, je možné vybudovat tuto mezilidskou důvěru na základě zkušenosti. Ovšem není výjimkou ani časté ztroskotávání vztahů u těch, kteří tento vztah plný důvěry k matce nezažili.²⁷

²⁶ Viz. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duševní zrání dítěte*. 2. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o. 1997.str. 17.

²⁷ Viz. tamtéž.

1.4 ETAPY VE VÝVOJI LIDSKÉ KOMUNIKACE

Masovou komunikaci dnes považujeme za samozřejmou. Umožňuje doručit a předkládat informace na dlouhé vzdálenosti téměř okamžitě. Od počátku lidské existence došlo v tomto předávání k velkým změnám.

Vývoj lidské komunikace vykládá „*teorie proměn*“²⁸ = výklad pomocí odlišných epoch. Epochy se liší pokroky, které naši předkové učinili při výměně, zaznamenávání, obnovování i šíření informací.

1.4.1 EPOCHA ZNAMENÍ A SIGNÁLŮ

Nejstarší předchůdci člověka spolu pravděpodobně komunikovali pomocí zvuků a pohybů těla, které měly charakter vzájemných znamení a signálů. Největší význam hrály vrozené a instinktivní reakce. Komunikační chování bylo minimalizováno. Schopnost učení se postupně zvětšovala a systém primitivních znaků a signálů komunikace se zdokonaloval. Je předpokládáno, že schopnost mluvit našim předkům nebyla fyziologicky umožněna.

1.4.2 EPOCHA MLUVENÍ A JAZYKA

Důkazy nasvědčují tomu, že tato epocha vypukla krátce po objevení kromaňonského člověka, nové formy homo sapiens. V epoše mluvení a jazyka se stalo poprvé součástí lidské kultury i umění. Malby kromaňonců jsou považovány za první pokus o uložení informací. Člověk kromaňonský již mohl mluvit, protože měl rozvinuto i hlasové ústrojí. Bezprostřední předchůdci začali mluvit někdy před 90 – 40 000 lety. Před 35 000 lety se jazyk běžně používal. Kulturní rozvoj postupoval velmi rychle. Lidé se naučili obdělávat půdu, chovat zvířata, uctívat bohy, užívat kovy, tkát, vynalezli kolo, keramiku, kladku.

²⁸ DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. str. 78-101.

Skrze rozvoj řeči a jazykové komunikaci došlo k přechodu od loveckého a sběratelského způsobu života k rozvoji velkých a klasických civilizací.

1.4.3 EPOCHA PSANÍ

Tuto epochu lidstvo datuje před pouhými 5 000 lety. Psaní bylo vynalezeno zcela nezávisle na sobě v různých kulturách v několika částech světa současně. Příkladem jsou Egypťané, Sumerové, Májové, Číňané. Psaní se vyvinulo od zachycování složitých myšlenek obrázky či kresbami k užívání jednoduchých písmen odpovídajících představě určitých znaků.

1.4.4 EPOCHA TICHÁ

Tisk byl možný skrze vynález Johanna Gutenberga (1. polovina 15. století). Ten přišel na to, jak vyrábět a sestavovat písmena. Tím došlo k velké revoluci v uchovávání kultury. Bylo možno vytvořit stovky či tisíce kopií jedné knihy. Knihy se tiskly najednou na celém světě a v různých jazycích. Tím došlo k velkému rozvoji gramotnosti a vzdělání.

1.4.5 EPOCHA MASOVÉ KOMUNIKACE

Komunikace se začala zrychlovat. V polovině 20. století byl vynalezen telegraf. Skrze tento vynález došlo časem ke vzniku elektronických masových médií. Začátkem 20. století došlo také k oživení filmu a tím se film stal formou rodinné zábavy. Po té následovala zábava formou rozhlasu, televize, kabelového přenosu, videomagnetofonu, internetové sítě.²⁹

²⁹ Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 75-101.

1.5 FORMY KOMUNIKACE V PRIMITIVNÍCH, TRADIČNÍCH A MODERNÍCH SPOLEČNOSTECH

1.5.1 ARCHAICKÁ SPOLEČNOST

Tato společnost používá primitivní systém komunikace „face to face“. Nositelé paměti jsou lidé. Postavení jedinců, kteří jsou v klíčových pozicích, jsou posilováni množstvím informací, které mají. Vytváří se specifická povolání, jejichž vedlejším úkolem je přenos informací (poslové, básníci). Je zde zavedena společenská dělba práce.

1.5.2 TRADIČNÍ SPOLEČNOST

Zde vzniká organická komunikace. Ke komunikaci patří osvojení si gramotnosti a používání písma. Vzniká i první školní systém. Z masy lidí se vyčleňují jedinci, kteří gramotnosti učí a vytvářejí tzv. elitu společnosti v tomto stádiu vývoje. Mezi ně patří mudrci, umělci, duchovní, vědci.

1.5.3 MODERNÍ SPOLEČNOST

Společnost funguje v systému masové komunikace. Podmínkou k této masové komunikaci je technická revoluce. Vznikají masmédia, které umožňují šířit informace velmi rychle mezi velké množství komunikátorů.³⁰

Vznik masové komunikace

Mezi první formy masové komunikace můžeme řadit vystoupení starořeckých řečníků a politiků. Dále také vyvolávání zboží na tržištích

³⁰ Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. s.137-148.

od prodejců.

Mezi nová masová média řadíme hromadné sdělovací prostředky. Ty jsou schopny oslovit velký počet lidí na velké ploše v jednom okamžiku. Hromadné sdělovací prostředky ovlivňují jak celou společnost tak i samotného jedince.

K masmédiím řadíme tisk, rozhlas, televizi, internet. Všechny tyto masmédiá formují lidskou civilizaci a jsou na ní do jisté míry závislé. Příkladem bych dala tisk. K vydání tisku je potřeba vytvořit celý komplex činností. (Získat zprávy, zpracovat, vydat.) Nejdůležitější funkcí tisku je informovat. Zde je třeba, aby zpráva byla pravdivá, zpracována objektivně, pohotově a úplně. Na ní navozuje funkce komentování zpráv, která uvádí souvislosti mezi událostmi a funkce vzdělávací a výchovná, kulturní, zábavná. Je jasné, že jednotlivé funkce nejsou vždy se stejnou měrou obsaženy v jednotlivé zprávě tisku. Do obecného komunikačního schématu patří na jedné straně komunikátor a na druhé straně komunikant. Komunikátorem v masmédiích je dnes organizace nebo instituce, příjemcem je veřejnost (diváci, posluchači). Většinou zde nedochází ke střídání rolí, neboť příjemce nemá možnost bezprostřední odezvy. Rada masových prostředků má proto snahu získat zpětnou vazbu pomocí anket, telefonátů diváků do pořadů, psaní dopisů a připomínek diváků. Příjemcem masové komunikace je určitá množina osob. Úspěchem mluvčího v masové komunikaci je to, že používá výrazové prostředky lehce chápatelné většině příjemců.³¹

Vliv masové komunikace

Tyto vlivy se dají rozdělit dle vlastností na kladné a záporné.

- snižování vkusu veřejnosti
- zvyšování kriminality
- politická povrchnost masy lidí
- potlačování tvořivosti

³¹ Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. s. 129-148.

- + odhalování korupce a hříchů společnosti
- + ochrana svobodného projevu
- + poskytování denně nových informací o událostech
- + vytváří zábavu pro pracující lid³²

³² Viz. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jiráček J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. str. 151.

2 SOUČASNÉ ŠKOLSTVÍ

Po roce 1989 byly v českém školství vytvořeny stanovy pro řízení školy, financování, vzdělávací nabídky, subjekty poskytující tuto nabídku, kurikula, maturitní zkoušky aj. Školy získaly samostatnost v rozhodování o personálních, organizačních, finančních a kulturních otázkách.

Veškeré rozhodování musí respektovat rámec platných centrálních předpisů. Na financování škol se primárně podílí stát, sekundárně město, obec, rodiče, určitou měrou zaměstnavatelé a zřizovatelé nestátních škol. Vznikly nové druhy škol, které jsou navozující na kořeny českého školství. Nové druhy škol respektují trh práce, vývojové trendy v zahraničí, nové vzdělávací programy na úrovni základního vzdělání. Novinkou jsou školy zřizované soukromými osobami, společnostmi, církvemi.

Současný školský systém je tvořen mateřskými školami, základními školami, středními školami, konzervatořemi, vyššími odbornými školami, uměleckými školami, jazykovými školami s právem státní jazykové zkoušky a konečně školami vysokými.

Mateřské školy v předškolním vzdělání školy podporují rozvoj osobnosti v oblasti citové, rozumové a tělesné. Pomáhají osvojit si životní hodnoty a vytvořit základ pro mezilidské vztahy. Věk dětí je od 3 do 6 let, výjimečně 7 let, přednostně se přijímají děti, které nastupují následující rok do školy, zřizovateli je stát nebo nestátní organizace (církevní školky).

V základních školách děti získávají základní vzdělání pomocí povinné školní docházky, nastupují v 6 nebo 7 letech, plní docházku 9 let, která je rozdělena na 2 stupně. Zde by bylo dobré zmínit, že mimo základní školy, jsou také speciální základní školy, které poskytují vzdělání dětem sociálně znevýhodněným, tělesně postiženým aj.).³³

U středních škol došlo po roce 1989 k velkému rozšíření vzdělávacích oborů. Podle zákona nabízí školy tři stupně středoškolského vzdělání. (střední vzdělání, střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitou). Liší se

³³ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 87.

náročností, délkou, způsobem ukončení studia. Střední školy organizují i nástavbové a zkrácené studium. Normální délka studia 3-5 let.

Konzervatoře jsou umělecké, umělecko-pedagogické školy zaměřené na tanec, hudbu a zpěv. Poskytují středoškolské vzdělání v délce 4 let zakončené maturitou nebo vyšší odborné vzdělání v délce 8 let zakončené absolutoriem.

Vyšší odborné školy přijímají studenty s maturitou, navozují na střední školy, které jsou už určitým studijním zaměřením. Délka studia je 2-3 roky, jsou zakončené absolutoriem.

Základní umělecké školy poskytují základní vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech, připravují pro studium středních, vyšších a vysokých škol daného uměleckého zaměření. Jsou rozděleny na 1. a 2. stupeň. Studium je i pro dospělé. Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky poskytují vzdělání v cizích jazycích.

Vysoké školství je konečným a nejvyšším článkem vzdělávacího systému. Je prováděno vysokými školami a univerzitami. Délka studia se liší v závislosti na zvoleném oboru. Studium je ukončeno zpravidla státní zkouškou s udělením daného titulu dle druhu studia.

Cíle vzdělávání stanovené novým zákonem jsou rozpracovány v Národním programu vzdělávání (Bílá kniha 2001). Je centrálním dokumentem vypracovaným Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Také je schválený Parlamentem a vymezuje vzdělávací oblasti, obsahy i prostředky. Na dokument navozují rámcové vzdělávací programy vymezující povinný obsah, rozsah, a podmínky vzdělávání každého oboru vzdělávání v předškolním, základním a středním vzdělávání, základní umělecké a jazykové vzdělávání. Jsou zpracovávány centrálně. Podle programů si má každá škola vypracovat vlastní školní vzdělávací program a podle něj pak vyučovat. Smyslem školního programu je vytvoření si školské kultury těsně spjaté s životem místní obce města.³⁴

³⁴ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 87-89.

3 KOMUNIKACE VE ŠKOLE A RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

3.1 SOCIÁLNÍ PERCEPCE, INTERAKCE, KOMUNIKACE

Od svého narození se dítě pohybuje mezi lidmi, kteří na něj působí. Komplex lidí, které na dítě působí, okolí, ve kterém dítě vyrůstá se nazývá společenským, *sociálním prostředím*.

Mezi společenským prostředím a jednotlivcem se uskutečňuje *sociální styk*. Obsahuje 3 složky:

3.1.1 Sociální percepcce

Sociální percepcce je vnímání a poznávání světa kolem nás, vytváření si obrazu o okolí, o partnerovi, i o své osobě. Pedagogická interakce probíhá v pedagogickém prostředí. Sociální percepcce v pedagogické interakci je způsob, jak se vzájemně vnímají učitel a žák, učitel a rodiče. Také se to vztahuje na způsob, jak ředitel vnímá celou třídu (sociální skupinu).

3.1.2 Sociální interakce – definice

„Je to proces, který spočívá v působení jedince nebo skupiny na jiného jedince nebo skupinu. Tento proces může mít podobu verbální i neverbální. Jde o jakoukoli formu setkání mezi jedinci. Toto působení vyvolává reakci.“³⁵

Účastníci si skrze sociální interakci vytvářejí vzájemné vztahy. Sociální interakcí se dá také rozumět tak, že je to soubor jevů, které působí na jednotlivce ze sociálního prostředí, v jakém se nachází. Nejsilnější sociální interakcí

³⁵ Wikipedia : otevřená encyklopedie [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_interakce.

je interpersonální styk – společenský styk.

Při společenském styku dochází

- k interakci (vzájemné působení partnerů),
- ke komunikaci (vzájemnému sdělování).

Interakce a komunikace jsou definovány jako druhy sociálního jednání. Slovo interakce jako širší a komplexnější z těchto dvou pojmů se užívá jako synonymum sociální akce, sociálního jednání. Vzájemné působení mezi komunikujícími partnery se označuje jako komunikační proces. Komunikace je definována jako interakce prostřednictvím symbolů. Cílem komunikačního procesu z hlediska komunikátora je přenos sdělení jedné či více osobám prostřednictvím symbolů.³⁶

3.1.3 Sociální komunikace – definice

Sociální komunikace je proces, v jehož rámci se sdělují či vyměňují informace, jedná se o typ sociální interakce.

Sociální komunikace je jednáním, jehož cílem z hlediska komunikátora je přenos sdělení jedné či více osobám prostřednictvím symbolů. Lidská komunikace je v porovnání s komunikací zvířat obsahově i formálně pestřejší a jejím specifickým je že se odehrává především prostřednictvím jazyka.³⁷

Sociální komunikace je „*sdělování, tj. výměna informací.*“³⁸ Je to jev, při kterém se účastníci dorozumívají a sdělují si obsah.

Sociální komunikace se realizuje třemi způsoby:

1. slovní, verbální komunikací
2. neslovní, nonverbální komunikací

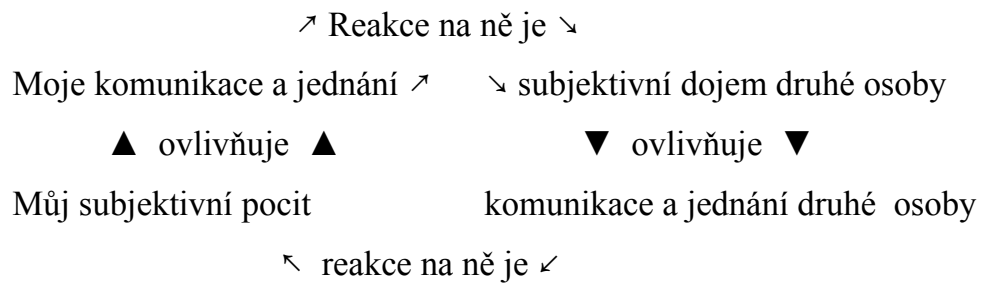
³⁶ Viz. Kunczik, M. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 1995, str.11.

³⁷ Viz. tmatéž str.12.

³⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 222.

3. komunikační činnostmi.

Obr. 2:³⁹

³⁹ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 222.

3.2 PEDAGOGICKÁ INTERAKCE A KOMUNIKACE

3.2.1 Pedagogická interakce – definice

„Vzájemné působení dvou a více subjektů v průběhu výchovně vzdělávacího procesu.“⁴⁰

Do této interakce vstupuje řada činitelů, které ovlivňují vzájemné působení komunikantů. Tyto vazby ovlivňují nejen průběh komunikace, ale i cíl celé komunikace. Dochází ke vzniku složitých mezilidských struktur vztahů, které se navzájem podmiňují a vyvíjejí. Pedagogická interakce, jakožto proces vzájemného působení osobností v konkrétním prostředí, má svůj cíl. Základem interakce má být partnerské pojetí vzájemného vztahu mezi dospělým a dítětem.

*„Významným prostředkem pedagogické interakce je **pedagogická komunikace**“.⁴¹*

3.2.2 Pedagogická komunikace definice

„Vzájemná výměna informací mezi účastníky výchovně vzdělávacího procesu, která slouží výukovým cílům. Informace se v ní zprostředkovávají jazykovými a nejazykovými prostředky. Má stránku obsahovou, procesuální a vztahovou.“⁴²

„Komunikace je základním prostředkem realizace výchovy a vzdělávání prostřednictvím verbálních a nonverbálních projevů učitele a žáků.“⁴³

Pedagogická komunikace je zvláštním případem sociální komunikace. Má jasně stanovené časové i prostorové podmínky, účastníci jsou určeni, je stanoven cíl, obsah komunikování a jsou dané pravidla styku mezi učitelem

⁴⁰ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 221.

⁴¹ Tamtéž, str. 222.

⁴² GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005. str. 67.

⁴³ Tamtéž str. 67.

a žákem. Pedagogická komunikace pomáhá vychovávat a vzdělávat. Pedagogická komunikace probíhá s ohledem na sociální role účastníků a respektuje stanovená komunikační pravidla. Odehrává se nejen ve škole a ve výchovných zařízeních, ale i v rodině, v sportovních a zájmových zařízeních, v kulturně výchovných institucích i v pracovním prostředí.⁴⁴

Optimální pedagogická komunikace

Optimální pedagogická komunikace je komunikace při procesech vzdělávání a výchovy, která plní určité pedagogické funkce. Pokud je plnoplatná a optimální, pak zajišťuje příznivé emocionální klima pedagogického procesu, optimalizuje vztahy mezi učitelem a žáky navzájem, umožňuje řídit sociálně psychologické procesy v kolektivu, vytváří nejlepší podmínky pro rozvíjení motivace žáků a tvořivých stránek jejich učení, formuje osobnost žáků správným směrem a dovoluje co nejlépe pedagogicky využít zvláštnosti učitelovi osobnosti.⁴⁵

Pedagogická interakce a komunikace by měla být v každé situaci charakterizována: *klidem, taktem, citlivým přístupem, pohodou, vzájemnou důvěrou, orientací na pozitivní jevy, tolerancí, trpělivostí a objektivitou.*⁴⁶

3.2.3 Účastníci pedagogické komunikace⁴⁷

Účastníky pedagogické komunikace lze rozdělit na dvě skupiny. Jsou to vychovávající a vychovávaní. Vychovávajícími jsou nejčastěji dospělí lidé s určitou pedagogickou kvalifikací. Může to být ale i školní třída, skupina žáků ve třídě nebo žák v určité roli. Vychovávaným bývá nejčastěji žák, dále také skupina žáků, třída, několik paralelních tříd jednoho ročníku i dospělý člověk.

⁴⁴ Viz. JŮVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*, Brno : Paido, 2001, str.77.

⁴⁵ Viz MAREŠ, J. - KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : Masarykova univerzita, 1995, str. 25

⁴⁶ Viz. JŮVA, V. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*, Brno : Paido, 2001, str.78.

⁴⁷ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, s. 29-30.

Může však nastat situace, kdy dojde ke ztotožnění role vychovávajícího a vychovávaného u téhož účastníka. Příkladem je sebevzdělávání či sebevýchova jedince.

Počet účastníků ovlivňuje průběh i výsledky pedagogické komunikace. Se vzrůstajícím počtem osob se možnosti přímé mezilidské komunikace zužují a s klesajícím počtem narůstají. „*V jistém slova smyslu pedagogická komunikace nabývá charakteru masové komunikace.*“⁴⁸

Účastníci pedagogické komunikace jsou v určitých vztazích. P. Gavora vymezuje několik typů vztahů

učitel x žák	učitel x třída	učitel x skupina žáků
žák x třída	žák x skupina žáků	skupina žáků x skupina žáků
žák x žák	skupina žáků x třída	

V rozdělení 1-3 rozhoduje o průběhu komunikace učitel.

Pravidla pedagogické komunikace jsou do značné míry ovlivněna tím, jaké jsou komunikační pravidla mezi jednotlivými subjekty. Pravidla pedagogické komunikace jsou ve škole obsaženy ve školním řádě, který je vyvěšen v každé třídě.

„*Pravidla chování ve třídě jsou formální prohlášení, v nichž jsou žáci seznámeni s všeobecnými pokyny ohledně vyžadovaného a zakázaného chování.*“⁴⁹

3.2.4 Funkce pedagogické komunikace

- zprostředkovává společnou činnost jednotlivým účastníkům skupiny,
- zprostředkovává vzájemné působení účastníků,
- zprostředkovává osobní i neosobní vztahy,
- formuje všechny účastníky pedagogického procesu, především osobnost žáků,
- pomáhá uskutečnit výchovu a vzdělání, protože cíl a učivo mohou být

⁴⁸ PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika*. Praha : Strom, 1997, str. 314.

⁴⁹ NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, str. 31.

- předány jen slovním nebo mimoslovním projevem,
– ustanovuje každý výchovně vzdělávací systém.⁵⁰

3.2.5 Podoby pedagogické komunikace

Detailně připravená – připravená předem do nejmenších detailů, ať už se komunikace jakýmkoli směrem vyvine, komunikant není zaskočen.

Rámcově připravená – komunikace je vedena dle předchozí zkušenosti i se snahou nevytvořit rámeček vývoje již v minulosti uskutečněné.

Nepřipravená – komunikant zde nemůže být předem připraven na situaci, ve které se nachází. Komunikace takto vzniklá je tedy jedinečná.⁵¹

⁵⁰ Viz. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, s. 221-233.

⁵¹ Viz. tamtéž s. 221-233.

3.3 ZKOUMÁNÍ KOMUNIKACE VE TŘÍDĚ

Komunikace ve třídě sledujeme pomocí pozorování. To probíhá mnoha způsoby.

Pozorování – pozorovatel je přítomný ve třídě, dělá si poznámky o průběhu komunikace v ní. Na konci hodiny nebo později může vyslovit učitel závěry. Některá pozorování jsou založena na analýze autentických výroků žáků a učitele. Pozorovatel zde výroky doslovně zaznamenává.

Pozorování zúčastněné – pozorovatel se aktivně účastní některé aktivity třídy, vede neformální rozhovory s žáky a učiteli, aby pochopil kulturu a atmosféru třídy.

Pozorování strukturované – pozorovatel má předem vytvořenou strukturu, podle které má stanovené cíle a k nim směřuje pozorování.

Pozorování nestrukturované – pozorovatel má předem stanovené jen cíle nikoli strukturu.⁵²

⁵² Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005, s. 20-33.

3.4 PRAVIDLA KOMUNIKACE

3.4.1 Pravidla komunikace učitel - žák

V komunikaci mezi učitelem a žákem musí být dodržovány komunikační pravidla.⁵³ „Komunikační pravidla jsou osobitým druhem sociálních pravidel. Určují přijatelné a nepřijatelné chování účastníků komunikace.“⁵⁴

Bázová komunikační pravidla⁵⁵

Znění pravidla	zdůvodnění použití
není dovolené skákat do řeči	Soustavné přerušování hovoru partnera vede k rozbití komunikace. V komunikaci se používá široká škála nonverbálních signálů, kterými naslouchávající dává najevo, že chce hovořit- zrakový kontakt, předklonění se...
není přípustný paralelní hovor 2 lidí současně	Špatné dorozumívání mezi jednotlivými osobami komunikace.
partneři se musí v roli hovořícího a naslouchajícího pravidelně střídat	Došlo by k monologu.
nejsou přípustné dlouhé a časté pauzy	Působí to jako nedostatečná znalost komunikace obou partnerů.
Naslouchající dává najevo, že věnuje naprostou pozornost hovořícímu	Neprojevování pozornosti odvádění hovořícího od obsahu komunikace.

Při pozorování komunikace ve školní třídě se dochází k názoru, že se druhy komunikace stále střídají. Celá hodina je sledem střídajících se projevů učitele a žáka. Komunikaci ve třídě řídí učitel. Direktivní komunikační pravidla

⁵³ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, s. 20-33.

⁵⁴ Tamtéž str. 33.

⁵⁵ Viz. WIEMANN, J. M. *Explication and Test of a Model Comunication Competence* In MORSE, B. W. - PHELPS, L.A. (eds.). *Interpersonal Communication: A Relation Perspective*. Mineapolis : Burges, 1980 s. 100-116. In GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, str. 33.

ukazují, co je a co není dovoleno při komunikaci mezi žákem a učitelem.

Komunikační pravidla učitele

- kdykoliv si může vzít slovo,
- mluví s kým chce,
- volí téma hovoru,
- rozhoduje o délce rozhovoru,
- může hovořit v kterémkoli části učebny,
- hovoří v jakékoli poloze.

Pravidla 1-4 se týkají projevů verbální komunikace. Pravidla 5-6 se týkají nonverbální komunikace.⁵⁶

Emocionální pravidla komunikace pro učitele

Když učitel komunikuje s žákem, předává mu určitý obsah komunikace (informaci). Způsob, jakým komunikuje, ukazuje, jak chce na žáka zapůsobit. Jeho řečový projev vytváří u posluchače, žáka nebo komunikanta s ním různé emoce. Toto emocionální působení má velký vliv na vývoj komunikace. U každého žáka zanechá způsob podání informací různý pocit. Například pocit chladný, nadšený, milý, vstřícný.

Každý dobrý učitel by měl být schopen pravidelného používání empatie, entuziasmu, humoru.

Zásady komunikace učitele k žákovi

- respektovat osobnost žáka,
- vcít'ovat se do stavu žáka,
- zaujímat autentický, opravdový postoj,
- být konkrétní.⁵⁷

⁵⁶ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, str. 34.

⁵⁷ KALHOUS, Z. - OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. Portál Praha 2002, str. 156.

Komunikační pravidla žáka

Žák může hovořit

- pokud dostane slovo,
- pouze s tím, s kým je mu to určeno,
- pouze o tom, co má určeno,
- jen tak dlouho, jak je mu to určeno,
- na místě, které je mu určeno,
- pouze ve stoje.⁵⁸

3.4.2 Dialog ve vyučování

Dialog je komunikace 2 a více osob. K tomu, aby se mohlo hovořit o dialogu, je třeba dodržet zásady dialogu. P. Gavora rozděluje ve své knize⁵⁹ *pět zásad*.

1. Střídání replik – replika je projev jednoho partnera dialogu. Trvá tak dlouho, dokud nezačne mluvit druhý partner dialogu. Pokud se repliky nestřídají, dochází k monologu.
2. Střídání rolí hovořícího a naslouchajícího.
3. Jeden partner reaguje na druhého partnera.
4. Aktivní naslouchání partnera.
5. Hledání společného významu.

3.4.3 Dialog Učitel – žák

Dialog mezi učitelem a žákem v rámci vyučování má většinou stabilní strukturu. Většinou začíná učitel dialog položením otázky. Žák má na otázku odpovídat. Učitel na odpověď reaguje zhodnocením, poopravením nebo opravením odpovědi.⁶⁰

⁵⁸ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, str. 35.

⁵⁹ Viz. tamtéž str. 36.

⁶⁰ Viz. tamtéž s.34-37.

Schéma dialogu učitel – žák ve vyučování

Učitel: Otázka, pokyn, úkol

Žák: Odpověď

Učitel: Reakce na odpověď

Učitel může uvolnit strukturu dialogu mezi více účastníků. Například na jednu otázku může odpovědět více žáků a po té teprve reagovat učitel.

Učitel: Otázka

Žák 1: Odpověď

Žák 2: Odpověď

Žák 3: Odpověď

Učitel: Souhrnné hodnocení odpovědí

3.4.4 Otázky ve vyučování

Otázka je výrok, který má formu tázací věty. Kladení otázek patří snad do každé vyučovací hodiny. Pomocí otázek učitel zjišťuje schopnosti, postoje a vědomosti žáků. Učitel může krom jedné otázky pokládat i tzv. „vícenásobné“ otázky, což je kladení několika otázek za sebou.

Je několik druhů otázek dle různého třídění. Otázky je možno rozdělit na uzavřeného nebo otevřeného typu. Výzkumy prováděné ve vyučování ukázaly, že 60-80% otázek při výuce je uzavřených a zbytek 20-40% otevřených. Třídění otázek ⁶¹

reproduktivní aplikační produktivní hodnotící organizační

Bloomova taxonomie otázek⁶²

otázka na vědomosti otázka na porozumění otázka na aplikaci
otázka na analýzu otázka na syntézu otázka na hodnocení

⁶¹ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paidá, 2005, str. 42.

⁶² V roce 2001 byla publikována revidovaná Bloomova taxonomie otázek (vlastně vyučovacích cílů). V časopisu *Pedagogika* 3/2004 o ní píše Byčkovský, Kotásek a Hudecová.

V rámci vyučování může učitel navodit situaci, kdy dojde k dialogu mezi 2 žáky (žák x žák) nebo ke kladení otázek od žáků žákovi (žák x žáci).

Otázka je klíčová součást dialogu. Nelešovská v Pedagogické komunikaci se zmiňuje o požadavcích na otázky.⁶³

⁶³ Viz. NELEŠOVSKÁ, A. Pedagogická komunikace. Olomouc : UP v Olomouci, 2002, s. 108-110.

3.5 VZDĚLÁVÁNÍ V PODMÍNKÁCH ŠKOLNÍCH INSTITUCÍ

3.5.1 Vyučování – výuka

„Vyučování je forma cílevědomého systematického vzdělávání a výchovy dětí, mládeže a dospělých.“⁶⁴ Je naplňováno vzájemnou interakcí mezi učitelem a žákem. Celistvost vyučování je dána vzájemnými vztahy uvnitř systému. Navzájem jsou propojeny a ovlivňují se. Jsou ovlivněny společností a institucí, ve které výuka probíhá. Výuka je proces, ve které působí společně učitel - jako řídicí jednotka komunikace a žák - jako aktivní účastník. K řízení ze strany učitele může dojít jen tehdy, pokud má jasnou kontrolu jak se žák učí. Ta je poskytnuta skrze zpětné informace od učícího se žáka.

„Výuka probíhá v interakci mezi učitelem a žáky, a také mezi žáky navzájem.“⁶⁵ Výuka je jednou z forem výchovy.

„Výukou podle Byčkovského rozumíme vzájemnou interakci vychovávajících subjektů (učitelů) a vychovávaných subjektů (žáků, studentů v rámci organizované výchovy. Vzájemná interakce se realizuje činností učitele – vyučováním a činností žáků, studentů – učením.“⁶⁶

Výsledkem výuky jsou změny v osobnosti žáka, studenta, dosažené výukou. Výsledky výuky jsou závislé na úrovni učení se žáků, na jejich motivaci, i na činnosti učitelů, kteří svou činností – vyučováním – mohou více či méně učení žáků usnadňovat.

Proces školní výuky se může označit za dynamický lidský styk mezi učitelem a žákem, který se odehrává v podmínkách školního vyučování a v čase školní docházky.

Pravidla pedagogické komunikace jsou částečně formulovaná školou (školní řád), částečně společností (obecná pravidla chování) a část je výsledkem vztahu mezi učiteli a žáky. Stejně jako v minulosti i v dnešní době má účastník

⁶⁴ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 121.

⁶⁵ Tamtéž s. 121-123.

⁶⁶ Tamtéž s. 121-123.

pedagogické komunikace svá práva a povinnosti, které musí dodržovat. Také se nesmí zapomenout na dodržování pravidel slušného chování. Bohužel se zvýšil obecně nedostatek úcty a etiky vůči pedagogům ze strany žáků a následně i ze strany rodiny. Ta se projevuje například nepodloženým obviňováním pedagogů. Došlo ke špatnému pochopení demokracie projevu. Často se stává, že ani rodiče nemají úctu k pedagogům. Stále více je naopak podceňováno a zlehčováno jejich pedagogické působení na žáky. Důsledkem je zvyšování se konfliktů.

Vyučování můžeme rozdělit z hlediska komunikace na 3 **organizační formy**.⁶⁷ P.Gavora je člení na ***hromadné, skupinové a párové***.

Hromadná forma

Je nejčastější formou, je zaměřena na výuku všech žáků, pracuje se se shodným učivem, učitel vysvětluje žákům učivo pomocí výkladu, demonstrací, pokusů, dialogu učitele s žákem, který sledují ostatní žáci. Vzniklá komunikace zde probíhá jedno i oboustranná, je nejfrekventovanější formou v českých školách. Tato forma komunikace je pro učitele nejlépe říditelná, protože vždy mluví jen jeden žák. Prostor třídy je dobře rozdělen, proto může docházet k možné kontrole všech žáků. Nevýhodou je, že není zaručeno úplné pochopení učiva žákem. Tato forma se používá i na vysokých školách.

Skupinová forma

Odstraňuje nedostatky hromadné formy – pasivitu a malou účast žáků na obousměrné komunikaci. Skupinu tvoří 2-6 žáků. Tato forma se používá, aby si žáci navykli na jiný druh výuky, do který se musí více aktivně zapojit. Skupinu sestavuje učitel nebo si ji můžou vytvořit žáci spontánně sami.

Další vlastnosti skupiny

homogenní x heterogenní permanentní x dočasná

⁶⁷ Viz. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, s. 118-119.

Další role ve skupině

- vedoucí skupinky,
- zapisovatel,
- zásobovatel (sběratel materiálů od učitele nebo je zhotovuje),
- kontaktní osoba (zprostředkovává kontakt s učitelem nebo s jinými skupinami),
- mluvčí (přednáší výsledky řešení celé třídy).

Při komunikaci ve skupině se postupně ***rozvíjejí sociální a komunikační dovednosti:***

- iniciační (žák otvírá komunikaci, navrhuje postupy, přináší nápady),
- informování (žák informuje a vyhledává nové poznatky),
- objasňování (žák vysvětluje a pomáhá porozumět ostatním),
- shrnutí (žák seřazuje informace, zestručňuje, syntetizuje),
- harmonizace (žák se pokouší sladit nesouhlasné názory ve skupině snižuje napětí, překonává rozdíly, hledá cestu ke kompromisům mezi jednotlivci skupiny),
- povzbuzuje (žák povzbuzuje každého jednotlivě i celou skupinu hromadně, zvláště pak méně zdatné jedince skupiny),
- hodnocení (žák se učí hodnotit sebe, ostatní členy skupiny i skupinu celkově dle výkonu).

Učitel má i zastupovat funkci odstraňovače nežádoucího chování ve skupině, které představují někteří jednotlivci.⁶⁸ Nejčastějšími **druhy nežádoucího chování** jsou:

- agresivita (představitel se chová vůči druhým podrážděně, odmlouvá, může docházet až k patologickým projevům nenávisti),
- blokování skupiny (žák brzdí ostatní, zabraňuje práci, navrhuje nebo dělá

⁶⁸ Viz. HUNTER, I. *7 kroků efektivního koučování*. Praha : Grada 2002, s. 47-48.

- postupy, které nesouvisí s řešením úlohy),
- dominance (žák přerušuje ostatní, skáče do řeči ostatním),
 - vyhýbání se práci (žák se aktivně nezapojuje do povinností spojených s úkolem).

Párová forma

U této formy pracují vždy 2 žáci spolu. Jde o oboustrannou komunikaci, je zde symetrický vztah mezi jednotlivci komunikující dvojice. Tato forma je mezistupněm mezi hromadnou a individualizovanou formou komunikace.

3.6 ŠKOLA JAKO ČINITEL

Škola je jeden z nejdůležitějších činitelů v životě každého dítěte, který přispívá k celkovému rozvoji jedince. Tato instituce zastává několik funkcí. Například funkce personalizační, kvalifikační, socializační, integrační, ochrannou. Ochranná funkce zajišťuje mladým lidem optimální prostředí v jednom z nejkomplicovanějších období vývoje, v období dospívání. Škola zastává ve vztahu ke společnosti řadu úkolů prvotně náležejících rodině, která není na takovou úlohu komplexně připravena.

Současná situace škol je rovněž ovlivněna problémy ve společnosti. Dotýkají se jí změny ekonomické, demografické, personální aj. Škola se dnes ocitá v nelehké situaci. Nároky na vzdělání dětí i dospělých jsou vysoké, proto jsou kladeny i velké nároky na široký obsah a úroveň vzdělávacích programů.

Škola hraje v učící se společnosti velkou roli. V mnoha zemích i u nás fungují instituce, které zajišťují celoživotní vzdělávání. Lidé chtějí dosáhnout velkého vědění. Je to přímo uměle vyvolaný předpoklad pro prosazení se na trhu práce. Dnešní moderní společnost, která každým dnem dosahuje nových pokroků, se bez rozvíjející se vzdělanosti neobejde.

3.7 SOUČASNÝ OBRAZ ŠKOLY

Obraz školy je založen na dvou faktorech - na dosažených výsledcích a aktivitách školy v minulosti a na pravidelné komunikaci se všemi významnými partnery školy a s veřejností dnes. O pozitivním vnímání školy veřejností často rozhodují vedle obvyklých informací o škole (výroční zpráva) i zdánlivé maličkosti, které patří právě do okruhu komunikace školy s jejím okolím.

Příklad takové maličkosti je: jak se do školy telefonuje, zda je možné rychlého přepojení na ředitele školy, zástupce popřípadě třídního učitele, jak rychle je člověk pochopen od školního pracovníka a do jaké míry je mu vyhověno s jeho požadavkem.

3.8 VZDĚLÁVACÍ PROGRAMY

Každá škola pracuje podle vzdělávacího programu, který vymezuje koncepci, cíle, obsah a metody práce na určitém typu školy. Každý vzdělávací program musí být před svým uvedením do praxe schválen ministerstvem školství a je pro školu závazný. Rámcové i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost. „Pomocí standardu základního vzdělávání (1995) chce stát garantovat, aby všichni žáci základní školy mohli získat v průběhu povinné školní docházky plnohodnotné a srovnatelné vzdělání využitelné v dalším studiu i praxi.“⁶⁹ Má být základním kritériem pro posuzování a schvalování konkrétního vzdělávacího programu dané školy. Vzdělávací program každé školy má ve svém obsahu poznávací cíle, předpokládané dovednosti absolventů, kompetence absolventů, jejich postoje, aj. Každý program uvádí své základní učivo rozdělené do několika oblastí. Vzdělávací program má určitou předepsanou strukturu: Má povinné a nepovinné části.

Každý vzdělávací program usiluje o určitou diferenciaci učiva vzhledem k odlišným zájmům a schopnostem dětí. Nejkonzervativnější program je na základní škole. Diferenciací je zde to, že umožňuje například od 3. ročníku více hodin tělocviku na sportovních školách, více hodin cizích jazyků na jazykových školách. Na všeobecných základních školách dochází k diferenciaci především na druhém stupni, kde si dítě může zvolit mezi několika cizími jazyky, kterému se bude chtít věnovat více. Na ten má později žák vyšší dotaci hodin oproti vedlejším jazykům.

Všechny programy jsou navrženy tak, aby se odstoupilo od jednostranného paměťového učení. Je snaha o neopakování stejných informací v několika předmětech. Cílem je vytvoření programů, které do sebe zapadají a vytvářejí komplexní vzdělání, které si žák za své aktivní účasti osvojí.

Základní škola jako jediná uvádí standardizované cíle, co by měl žák po jejím absolvování umět. Toto vymezení umožňuje lepší naplánování učebních

⁶⁹ VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 93.

hodin. Důraz je kladem na spojení osvojovaných poznatků s funkčními dovednostmi aplikovanými v běžném životě žáka.

Rozdělení učiva do jednotlivých ročníků v učebních osnovách uvedených vzdělávacích programů je pouze doporučené a škola může rozhodnout o jiném uspořádání.⁷⁰

⁷⁰ Viz. VALIŠOVÁ, A. - KASÍKOVÁ, H. a kol. *Pedagogika pro učitele*. Praha : Grada, 2007, str. 93.

3.9 RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM

3.9.1 Vymezení Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání v systému kurikulárních dokumentů

Systém kurikulárních dokumentů

V souladu s novými principy kurikulární politiky, zformulovanými v Národním programu rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílé knize) a zakotvenými v zákoně č. 561/2004 Sb., se do vzdělávací soustavy zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny na dvou úrovních – státní a školní.

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a rámcové vzdělávací programy (RVP). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy – předškolní, základní a střední vzdělávání.⁷¹

Školní úroveň představují školní vzdělávací programy (ŠVP), podle nichž se uskutečňuje vzdělávání na jednotlivých školách⁷².

3.9.2 Rámcové vzdělávací programy

- vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence, jejich provázanost se vzdělávacím obsahem a uplatnění získaných vědomostí a dovedností v praktickém životě,

⁷¹ Viz. BALADA, J. - BLANT, J. a kol. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. *Bílá kniha*). Praha : VÚP, 2007, s. 47 – 51.

⁷² ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu ŠVP mohou školy využít tzv. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů*, který je vytvářen ke každému RVP. Manuál seznamuje s postupem tvorby ŠVP a uvádí způsoby zpracování jednotlivých částí ŠVP s konkrétními příklady.

- vycházejí z koncepce celoživotního učení,
- formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání,
- podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

3.9.3 Principy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání

- navazuje svým pojetím na RVP PV a je východiskem pro koncepci rámcových vzdělávacích programů pro střední vzdělávání,
- vymezuje vše, co je společné a nezbytné v povinném základním vzdělávání žáků,
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí, jíž by měli žáci dosáhnout na konci základního vzdělávání,
- vymezuje vzdělávací obsah,⁷³
- zařazuje jako závaznou součást základního vzdělávání průřezová témata,
- podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu, včetně možnosti jeho vhodného propojování ve shodě s individuálními potřebami žáků,
- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami,
- je závazný pro všechny střední školy při stanovování požadavků přijímacího řízení pro vstup do středního vzdělávání.

RVP ZV je otevřený dokument, který bude v určitých časových etapách inovován podle měnících se potřeb společnosti, zkušeností učitelů se ŠVP i podle

⁷³ Žáci s lehkým mentálním postižením se vzdělávají podle přílohy Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Žáci s těžkým mentálním postižením, žáci s více vadami a žáci s autismem, kteří navštěvují základní školu speciální, se vzdělávají podle samostatného rámcového vzdělávacího programu.

měnicích se potřeb a zájmů žáků.

3.9.4 Tendence ve vzdělávání, které navozují a podporují Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání⁷⁴

- zohledňovat při dosahování cílů základního vzdělávání potřeby a možnosti žáků,
- uplatňovat variabilnější organizaci a individualizaci výuky podle potřeb a možností žáků a využívat vnitřní diferenciaci výuky,
- vytvářet širší nabídku povinně volitelných předmětů pro rozvoj zájmů a individuálních předpokladů žáků,
- vytvářet příznivé sociální, emocionální i pracovní klima založené na účinné motivaci, spolupráci a aktivizujících metodách výuky,
- prosadit změny v hodnocení žáků směrem k průběžné diagnostice, individuálnímu hodnocení jejich výkonů a širšímu využívání slovního hodnocení,
- zachovávat co nejdéle ve vzdělávání přirozené heterogenní skupiny žáků a oslabit důvody k vyčleňování žáků do specializovaných tříd a škol,
- zvýraznit účinnou spolupráci s rodiči žáků.⁷⁵

3.9.5 Vzdělávací oblasti v RVP ZV

Vzdělávací obsah základního vzdělávání je v RVP ZV. Je orientačně rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním *vzdělávacím oborem* nebo více obsahově blízkými *vzdělávacími*

⁷⁴ Viz. BALADA, J. - BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*. Praha : VÚP, 2007, s. 47 – 51.

⁷⁵ Viz. BALADA, J. - BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*: [online zdroj]. Praha : VÚP, 2007, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

obory:

- **jazyk a jazyková komunikace** (*Český jazyk a literatura, Cizí jazyk,*)
- **matematika a její aplikace** (*Matematika a její aplikace*),
- **informační a komunikační technologie** (*Informační a komunikační technologie*),
- **člověk a jeho svět** (*Člověk a jeho svět*),
- **člověk a společnost** (*Dějepis, Výchova k občanství*),
- **člověk a příroda** (*Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis*),
- **umění a kultura** (*Hudební výchova, Výtvarná výchova*),
- **člověk a zdraví** (*Výchova ke zdraví, Tělesná výchova*),
- **člověk a svět práce** (*Člověk a svět práce*).⁷⁶

⁷⁶ Viz. BALADA, J., BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*: [online zdroj]. Praha : VÚP, 2007, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

4 KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU

Jednou z významných proudů pedagogického myšlení je zaměřování na vztahy mezi školou a rodinou. Účelem tohoto bádání je zkvalitňování vzdělávacích postupů a jeho výsledků. Důvody zabývání se touto problematikou jsou rozsáhlé. Např.: nedostatečná informovanost o škole v podvědomí lidí- rodičů, malá informovanost o prospěchu žáka, nezvládnutí učiva ve školách, malý respekt ke kantorům ze strany žáků a rodičů aj.

Komunikace školy a rodiny zahrnuje velký rozsah aktivit směřujících ke zlepšení informovanosti mezi rodiči a konkrétní školou (dále viz. 4.3).

„Komunikace mezi rodinou a školou se formuje postupně od počátku školní docházky, nejvýrazněji právě během první třídy. Rodiče si musí najít a strukturovat (případně při změnách reformulovat) svoje místo ve škole a podobu vlastního komunikování se školou. Hlavní role je ovšem na straně školy, která jako první určuje pro rodiče formy a obsah možných kontaktů. Těm se do jisté míry rodiče musí naučit, přizpůsobit se jim a pohybovat se v nich, i když je zachována jistá možnost vlivu ze strany rodiny.“⁷⁷

Na základních školách to jsou hlavně informační rodičovské schůzky, kde jsou rodiče informováni o prospěchu svých dětí, nebo žákovské knížky (v této době i v elektronické podobě).

Střední školy se dostávají do podvědomí rodičů a žáků nejvíce z brožurek vydaných ke dnu otevřených dveří, skrze internetové stránky či školní i mimoškolní aktivity svých studentů, kterými na sebe upoutají pozornost.

⁷⁷ Viz. Portál *Děti a my* 2/2002 *Komunikace mezi rodinou a školou*. [online]. 1990. [cit. 2010-12-4]. Dostupné z WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=323>>

4.1 KOMUNIKACE OTEVŘENÉ ŠKOLY

Rodina a škola jsou dvě samostatné instituce, které působí na život každého jedince. Především se nesmí podceňovat spolupráce a komunikace obou subjektů, protože to by mohlo vést k negativnímu vlivu na vývoj dítěte. Dítě musí cítit, že má podporu v rodině i ve škole a že oběma institucím jde o jediné – o kvalitní život dítěte. Proto je nezbytné nastolit podmínky, které vytvářejí dítěti příznivé prostředí pro jeho rozvoj.

Skrze stále se zmenšující počet dětí nastupujících do školy, dochází k tomu, že se školy ocitají v konkurenčním boji o svou existenci. Chtějí-li v tomto boji obstát a uhájit oprávněnost své existence, musí být úspěšné. Střední školy pak musí o sobě dát vědět (např. prezentace na burzách středních škol).

Rozvíjí se také různá hnutí, jejímž smyslem je zvýšit spoluzodpovědnost rodičů za školní vzdělávání dětí. Dobrý učitel, který si vždy a se vším ví rady, je jen mýtus. Také názor, že škola jen vzdělává a rodina jen vychovává, se považuje za překonaný. Škola v žádném případě nemůže nahradit to, co by měla plnit rodina, případně obec a veřejnost. Obecně lze říci, že vztahy mezi školou a rodinou jsou žádoucí, ale je třeba upozornit na konkrétní místa, ve kterých je možné tuto spolupráci rozvíjet:

Rada školy se zřizuje při základních, středních a vyšších odborných školách. Její zřizování umožňuje Školský zákon, ale ne vždy mají rodiče a veřejnost zájem o účast v radách a řešení problémů školy ve svém volném čase. Může být sestavena zřizovatelem školy. V takovém případě má značné pravomoci vůči škole a jejímu řediteli. Je to orgán, který umožňuje zákonným zástupcům žáků podílet se na správě školy. Třetinu jejich členů volí zákonní zástupci žáků. Tato rada zasedá nejméně dvakrát do roka.

Školská rada zasahuje do fungování školy:

- vyjadřuje se k návrhům a uskutečňování školních vzdělávacích programu,
- schvaluje výroční zprávu školy, školní řád a pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání žáků,
- podílí se na zpracování koncepčních záměrů rozvoje školy,
- projednává návrh rozpočtu, vyjadřuje se k hospodaření,
- projednává inspekční zprávy České školní inspekce,
- podává podněty a oznámení řediteli školy, zřizovateli a ostatním orgánům.

Ředitel školy je povinen poskytnout radě přístup k informacím a dokumentaci o škole.⁷⁸

Sdružení rodičů mají dnes charakter samostatných občanských sdružení.

Návštěvy rodičů ve škole zpravidla organizuje škola. Učitelé očekávají od rodičů radu, co mají dělat v případě, že jejich dítě nebude v pořádku. O takovou radu by ale měli žádat soukromě a diskrétně. Vždy mít taky připraveny podklady, argumenty a mluvit s rodiči jasně a srozumitelně. Učitel by měl mít v komunikaci s rodiči o dítěti roli poradce.

Společenské večery jsou místa pro neformální setkání učitelů a rodičů.

Školní akademie umožňuje žákům i učitelům ukázat rodičům, že se ve škole dá dělat i leccos zajímavého.

Divadelní představení umožňuje setkání žáků, učitelů i rodičů při kulturním zážitku.

Dobrovolná účast rodičů ve vyučování v roli pozorovatele, lektora, asistenta nebo vedoucího kroužku – nejúčinnější forma sblížení.

Komunikace učitele s rodiči pomocí písemného, telefonického kontaktu či návštěvy třídního učitele v rodině.

⁷⁸ § 167 – 168 zákona č. 561/2004 Sb., *Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, ve znění pozdějších předpisů.

4.2 ÚSPĚŠNÁ ŠKOLA

Úspěšná škola má profesionální vedení. Spolupracovníci v ní sdílejí společné vize a cíle, pravidelně se sami učí a vzdělávají. Škola nabízí vhodné vzdělávací prostředí - klima, provádí pravidelné hodnocení kvality své práce a je otevřená všem subjektům, které pomáhají vybudovat dobré prostředí ve škole.

Veřejnost si vytváří svou představu o škole na základě prezentovaných informací, škola si buduje na veřejnosti svůj obraz (image). Právě dnes vystupuje do popředí nutnost budování pozitivní image školy. Většina škol se snaží získat co největší počet žáků, protože počet dětí vstupujících do školy klesá. Škola, na základě množství žáků, má také určité množství finančních prostředků, proto se snaží dát veřejnosti najevo, jak dobrou kvalitu výuky poskytuje, jak dobrý má pedagogický sbor (jeho odborníky má na svém pracovišti), jaké klima ve škole vládne, jakou perspektivu mají její absolventi při přijímání na střední školy, jak a kde ji její žáci dobře prezentovali, na jakých veřejných projektech se podílela.

Komunikací školy rozumíme oboustrannou výměnu informací mezi školou a příjemci sdělení, kterými jsou především zákazníci (rodiče, žáci, pedagogičtí i nepedagogičtí zaměstnanci apod.), partneři školy a široká veřejnost. Cílem této komunikace je jednak informování příjemců sdělení o existenci, cílech, aktivitách a nabídce školy (čímž škola zároveň vytváří a podporuje svou pozici, svou image), jednak získávání informací formou zpětné vazby. Stejně významná jako komunikace s okolím (s vnější veřejností) je i cílená vnitřní komunikace (s vnitřní veřejností).

4.3 KOMUNIKAČNÍ PŘÍLEŽITOSTI NABÍZENÉ ŠKOLOU

Dle osobních konzultací na školách mi bylo sděleno, že k předávání informací je používána široká škála forem komunikace.

1. Osobní komunikace – je osobní setkání rodiče s personálem školy. Příkladem jsou třídní schůzky, konzultační hodiny, informativní schůzky.
2. Neosobní komunikace – nejčastějším jsou písemné formy komunikace: žákovská knížka, vysvědčení, školní časopis, nástěnka pro rodiče. Další často používaný způsob je telefonní kontakt. Stále více se používá ke komunikaci veřejných informačních internetových stran školy. Novinkou je zavedení integrovaného informačního systému, který je přístupný pod heslem pro učitele, žáky a rodiče žáků určité školy.
3. Setkání rodič-učitel-žák – v dnešní době se setkává rodič za přítomnosti žáka s pedagogem nejvíce na prvním stupni z různých důvodů.
4. Žákovská knížka / vysvědčení – žákovská knížka stále v našich školách patří mezi nejužívanější prostředek k informování rodičů o žákově prospěchu ve škole. I přesto, že lze tyto knížky využít pro oboustrannou komunikaci v našich školách se tomu dle názoru mnohých pedagogů většinou neděje. Mohly by sloužit pro sdělení rodičů o tom, jak se dítě doma projevuje v oblastech souvisejících se školou. Například k žádosti rodičů o setkání s učitelem. V našich školách, ale většinou slouží jako dokument informující o dosaženém úspěchu nebo neúspěchu žáka. Stále častějším jevem u rodičů je, že pro nezáměr nebo velké pracovní vytížení dochází k nepravidelnému kontrolování žákovských knížek. Velkým problémem jsou také kontroly kázeňských napomenutí. Často se toto napomenutí obrátí proti samotnému kantorovi. K této situaci dochází, když rodič neakceptuje učitele jako osoby kompetentní k posouzení nekázně jeho dítěte v době výuky.

Ráda bych také zmínila zatím nepříliš rozšířených elektronickou podobu žákovských knížek.

5. Třídní schůzky – všichni rodiče jsou pyšní na své děti, proto jsou rádi, když jsou informováni ze strany školy o prospěchu svých dětí. Problémem, který se dnes rozrůstá je, že rodiče skoro bezproblémových dětí na rodičovské schůzky chodí poctivě, tak jak to má být. Ale rodiče dětí se špatným prospěchem nebo nedobrou kázní na schůzky chodí jen ojediněle nebo vůbec. V takových případech si škola (ředitel) rodiče do školy zve úředním dopisem. Rodič je povinný na takovou schůzku dorazit, nebo písemně zodpovědět důvod pro jaký na schůzku dorazit nemůže.
6. Pravidelné konzultační hodiny – každý učitel by měl mít vymezen určitý čas, ve kterém bude k dispozici žákům i rodičům. Z osobní zkušenosti vím, že je tomu tak u ředitelů základních škol i u kantorů na středních a vysokých školách. Čas ke konzultaci mají vymezen i pro neplánované schůzky. Je zde však nezanedbatelná podmínka, aby vyučující dodržoval smlouvené termíny, kdy je studentům, rodičům nebo veřejnosti k dispozici.
7. Školní časopis - mnoho škol vydává pro rodiče informační časopisy nebo noviny. Tento druh tisku velmi napomáhá komunikaci mezi školou a širokou veřejností. Může informovat i jiné rodiče nebo učitele o tom, jak probíhá domácí příprava žáka a jak tuto přípravu zefektivnit. Lze dát návod na trávení volného času s dětmi nebo jinou zajímavou činnost, která přispívá ke vzdělání dětí.
8. Obrázky, předtištěné kartičky, diplomy a pochvaly – lze vytisknout pro učitele obrázky, diplomy, skrze které mohou učitelé vyjádřit dětem uznání a pochvalu za určité výkony nebo dobré chování. Takové kartičky lze rozdat i rodičům, kteří naopak hodnotí učitele. Takové hodnocení žáků je v dnešní době sice málo časté, ale i veřejné. I učitelé jsou rádi za ocenění, neboť skrze hodnocení mohou vidět plody svého úsilí a nelehké práce. Díky tomuto systému se u dětí rozvíjí přirozená soutěživost a dravost, které je v současnosti potřeba. Nevýhodou by snad mohlo být to, že by i u učitelů mohlo dojít k soutěživosti na úkor

kvality výuky.

9. Nástěnka pro rodiče – tato nástěnka bývá většinou umístěna u hlavního vchodu, aby byla přístupná všem rodičům. Ti se mohou snadno zorientovat a informovat o dění ve škole. Mohou zde najít informace typu, kdy je možno se setkat s kterým učitelem, kalendář důležitých akcí školy, nabídku činností pro rodiče s dětmi nebo náměty na pomoc dětem při učení. Také by neměly chybět telefonní čísla na instituce zabývající se dětskými jazykovými a učebními obtížemi.
10. Speciální formuláře zaměřené na různé oblasti sdělení rodičům. V období uzavírání klasifikace rodiče dostávají arch se známkami žáka v písemné podobě. Pokud se rodiče nedostaví na třídní či konzultační schůzku, posílají tyto archy rodičům domů.
11. Deník úkolů na integrovaném počítačovém systému – na nižším stupni mají děti deníčky, do kterých si zapisují seznam svých domácích úkolů i informace pro rodiče. Ve školách s integrovaným školním systémem a elektronickou žákovskou knížkou se na vyšším stupni častěji používá úkolníček nainstalovaný do elektronické integrované sítě třídy. Zde učitel (nejčastěji třídní učitel) dává týdenní učební plány, informace o písemném zkoušení, seznamu domácích úkolů pro žáky. Přístup k těmto informacím má jen žák nebo rodiče žáka skrze přidělené heslo.
12. Webové stránky umožňují rodičům snadnou dostupnost k informacím, z hlediska školy umožňují snadnou a rychlou aktualizaci obsahu či přidávání fotografií. Na webových stránkách je také možno v zabezpečené sekci zveřejnit prospěch jednotlivých žáků nebo zprostředkovat možnost objednávky školní stravy.

Domnívám se, že mezi komunikační příležitosti, které se na našich školách nejčastěji vyskytují a využívají, patří třídní schůzky, pozvání rodičů do školy, zřizování rad školy a školní akce.

5 PRŮZKUM V OBLASTI KOMUNIKACE

5.1 CÍL PRÁCE

Zmapování současného stavu komunikace mezi rodinou a školou.

5.1.1 Pedagogický průzkum zaměřený na učitele

1. Formulace průzkumných otázek

Kvalita vzájemné spolupráce je ovlivněna mnoha faktory. Především je to dostatečná informovanost rodičů o jednotlivých možnostech, které škola poskytuje, a pochopitelně i dostatečně kvalifikovaný a zkušený pedagogický personál školy. Tento pedagogický průzkum se orientuje na povědomí třídních učitelů žáků a na komunikaci mezi nimi a rodiči.

2. Průzkumná otázka

Jaký mají učitelé názor na spokojenost rodičů s komunikačními možnostmi školy?

3. Popis použitých metod

Pro průzkum názorů učitelů byla použita metoda dotazování pomocí dotazníků. Dotazník patří k nejpoužívanějším technikám v pedagogickém průzkumu. Podstatou dotazníku je získání velké spousty dat a informací o respondentovi, ale také jeho názorů a postojů. Zde je nutné počítat a dávat pozor na subjektivitu získaných dat.⁷⁹ Jistým problémem je platnost takto získaných údajů, jelikož respondenti nemusí odpovídat pravdivě. Častým jevem je to u otázek intimnějšího charakteru.

Dotazník pro třídní učitele byl anonymní a byl rozdělen na dvě části. První částí jsem zjišťovala informace o daném učiteli a o jeho třídě (otázky na pohlaví učitele a v jaké třídě vykonává třídnictví). Druhou částí jsem zjišťovala názory učitelů na vzájemnou komunikaci mezi dvěma

⁷⁹ PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha: Karolinum, 2007.

samostatnými a přes děti velmi propojenými institucemi.

Dotazník pro učitele obsahuje 21 položek. V dotazníku jsou položky uzavřené (položky číslo 1, 3 – 18, 20, 21) a položky otevřené (položka číslo 2, 19). U většiny položek mohli respondenti a respondentky zvolit u uvedených možností pouze jednu odpověď. V dotazníku se však vyskytly i položky, u kterých bylo možno označit i více odpovědí (položky 11, 13).

4. Popis průzkumu

Průzkum jsem realizovala po domluvě s ředitelem nebo ředitelkou školy tak, že jsem poslala nakopírované dotazníky do škol. Kantoři se mohli zúčastnit tohoto průzkumu dobrovolně .

Při vyhodnocování dotazníku jsem použila metodu analýzy a syntézy. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

Celkové vyhodnocení všech 50 respondentů prvního dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

5. Charakteristika vzorku

Respondenti dotazníku pro učitele byli všichni učitelé druhých stupňů základních škol, kteří se chtěli dobrovolně zúčastnit. Celkový počet respondentů byl 50.

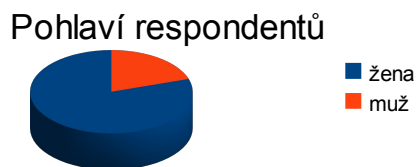
6. Výsledky pedagogického průzkumu

Dotazník pro učitele byl rozdělen na dvě části. První tři otázky se zaměřují na informace o konkrétním učiteli. Druhá část se skládá z osmnácti položek, které se týkají komunikace mezi rodinou a školou. Otázky tohoto dotazníku jsou zpracované pomocí tabulek. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH UČITELŮ

Otázky týkající se učitelů

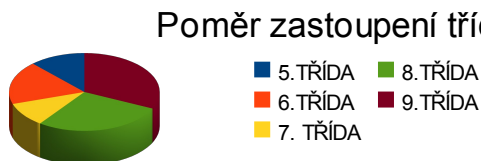
GRAF 1. Pohlaví respondentů.

Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 40 (80 %) respondentů žen
- 10 (20%) respondentů mužů.

GRAF 2. Poměr zastoupení třídních učitelů jednotlivých tříd 2. stupně základních škol.

Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 6 (12%) respondentů z 5. třídy
- 9 (18%) respondentů z 6. třídy
- 5 (10%) respondentů z 7. třídy
- 14 (28%) respondentů z 8. třídy
- 16 (32%) respondentů z 9. třídy

Jak vyplývá z výše uvedeného grafu, nejvíce účastnících se učitelů průzkumu byli třídní učitelé 9. tříd (32%) - 16 učitelů.

GRAF 3. Věkové zastoupení respondentů.

Z celkového počtu 50 respondentů bylo:

- 30 (60%) respondentů z věkové kategorie 20 – 30 let
- 10 (20%) respondentů z věkové kategorie 30 – 40 let
- 10 (20%) respondentů z věkové kategorie 40 – 50 let
- a žádný respondent vyššího věku.

Z výše uvedených dat vyplývá poměrně překvapivě vysoké zastoupení mladých pedagogů – v našem vzorku konkrétně 40 osob mladších 40 let (80%).

Otázky týkající se komunikace mezi rodinou a školou.

Druhá část dotazníku se skládá z osmnácti otázek, a je zaměřována na názory učitele týkající se komunikace rodiny a školy. Otázky 4, 5 a 6 jsou zaměřeny na třídní schůzky. Otázka 7 je zaměřena na konzultační hodiny.

GRAF 4. Zastoupení rodičů na třídních schůzkách podle mínění učitelů.

Procentuální zastoupení rodičů podle mínění respondentů
(uvedeno v procentech)

Z celkového počtu 50 respondentů uvedlo:

- 20 (40%) respondentů 50-75% účast rodičů na třídních schůzkách
- 30 (60%) respondentů 75-100% účast rodičů na třídních schůzkách

- žádný z respondentů nevedl menší procentuelní účast rodičů na třídních schůzkách.

Velká většina dotazovaných učitelů potvrdila vysokou účast rodičů na třídních schůzkách svých dětí – v našem vzorku konkrétně 30 osob uvedlo 75-100% účast rodičů na třídních schůzkách. Žádný z učitelů nevedl nižší jak 50% účast rodičů na třídních schůzkách. Toto zjištění potvrzuje také informaci, kterou jsem již uvedla v teoretické části, kde byly třídní schůzky uvedeny jako nejčastější komunikační formy mezi rodinou a školou. Třídní schůzky jsou vnímané ze strany rodičů velmi pozitivně a většina rodičů účast na nich považuje za povinnost.

Učitelé uvedli, že největší zájem na třídních schůzkách rodiče projevují o prospěch dítěte (40%), o chování dětí ve školním prostředí (20%), o aktuální třídní témata (20%), o akce a výlety školy (15%) všechno (5%).

GRAF 5. Mínění respondentů o spokojenosti rodičů s třídními schůzkami.

Spokojenost rodičů s třídními schůzkami podle mínění repondentů

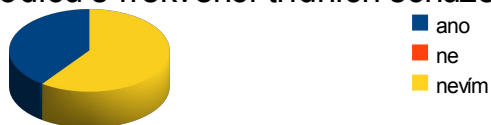
Z celkového počtu 50 respondentů :

- 40 (80%) respondentů si myslí, že rodiče jsou s organizací třídních schůzek spokojeni
- 10 (20%) respondentů neví, zda jsou rodiče spokojeni.

Většina dotazovaných učitelů si myslí, že rodiče jsou spokojeni s organizací třídních schůzek – v našem vzorku konkrétně 40 učitelů (80%). Zajímavostí je, že zbylých 10 osob (20%) odpovědělo, že neví.

GRAF 6. Mínění respondentů o spokojenosti rodičů s frekvencí třídních schůzek.

Spokojenost rodičů s frekvencí třídních schůzek

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 20 (40%) respondentů odpovědělo ano,
- 30 (60%) respondentů odpovědělo, že neví.

Z výše uvedeného grafu je patrné, že více než polovina učitelů neví, zda jsou rodiče žáků spokojeni s frekvencí třídních schůzek. V konkrétním vzorku to činí 30 osob (60%).

GRAF 7. Účast rodičů na konzultačních hodinách podle mínění repondentů.

Odhad účasti rodičů na konzultačních hodinách (vyjádřeno v procentech)

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 10 (20%) respondentů odhaduje 0-25% účast rodičů na konzultačních hodinách,
- 10 (20%) respondentů odhaduje 25-50% účast rodičů na konzultačních hodinách,
- 10 (20%) respondentů odhaduje 50-75% účast rodičů na konzultačních hodinách,
- 20 (40%) respondentů odhaduje 75-100% účast rodičů na konzultačních hodinách.

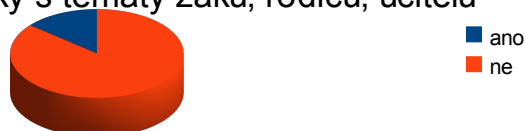
Z uvedených dat je patrna uspokojivá účast rodičů na konzultačních hodinách. Konkrétně - 30 dotazovaných učitelů (60%) potvrzuje alespoň 75% účast rodičů na konzultačních hodinách.

Respondenti uvedli, že nejčastější téma zájmu rodičů v konzultačních hodinách je zjištění informací o prospěchu a chování jejich dětí ve škole (80%). Jako další téma uvádějí konzultace ohledně středoškolského studia jejich dětí (12%) a informace o možnosti zapojení se do přípravy školních akcí kolem svátků (8%).

Respondenti by také uvítali, kdyby přišli na konzultační hodiny rodiče dětí, které mají problémy.

GRAF 8. Vydávání informačních tiskopisů školou.

Informační letáčky s tématy žáků, rodičů, učitelů

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 7 (14%) potvrdilo vydávání letáčků tohoto typu ve škole,
- 43 (86%) vyvrátilo vydávání informačních letáčků tohoto typu ve škole.

Většina učitelů vyvrátilo vydávání tiskopisů školou s tématy zajímavými žáky, rodiče, učitele - konkrétně 43 učitelů (86%).

GRAF 9. Přítomnost rodičů ve výuce.

Přítomnost rodičů při vyučování

Z celkového počtu 50 respondentů

- 35 (70%) odpovědělo kladně,
- 15 (30%) odpovědělo záporně.

Respondenti, kteří byli pro návrh účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by tato možnost prohloubila komunikaci mezi školou a rodinou (30%). Rodiče by mohli pozorovat děti při práci v jiném, než domácím prostředí (18%) a rodiče žáků s etickými problémy by děti viděli, jak se chovají ke spolužákům (16%).

Respondenti, kteří byli proti návrhu účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by koncepci vyučovací hodiny svojí přítomností nabořovaly (24%), děti by ve výuce nebyly spontánní, ale ovlivněné přítomností rodičů a tím by docházelo ke zpomalení zpětné vazby od dětí k vyučujícímu (12%).

Procentuální vyjádření je počítáno s ohledem na celkový počet odpovědí.

Otázku jakým způsobem nejvíce respondenti komunikují s rodiči žáků nebylo možno vytvořit v grafickém provedení, avšak nejvíce používaný způsob komunikace učitelé označili telefonování a druhý nejčastěji používaný způsob byl dopis.

GRAF 10. Písemné správy hodnotící prospěch žáků.

Poskytování písemných zpráv rodičům o dítěti

Z celkového počtu 50 respondentů

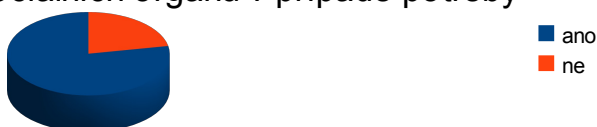
- 17 (34%) poskytuje krom klasického hodnocení také písemné zprávy o dítěti,

- 33 (66%) neposkytuje krom klasického hodnocení i písemné zprávy o dítěti.

2/3 učitelů neposkytuje rodičům i písemné zprávy o chování a výsledcích jejich dětí ve škole.

GRAF 11. Kontaktování respondentů sociálních pracovníků v případě potřeby.

Kontaktování sociálních orgánů v případě potřeby

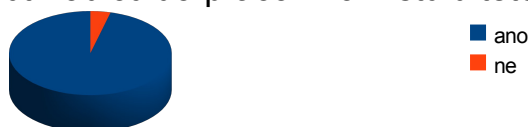
Z celkového počtu 50 respondentů

- 39 (78%) odpovědělo, že se nezdráhá kontaktovat pracovníky sociálního orgánu,
- 11 (22%) odpovědělo, že nekontaktuje tyto orgány.

Jak vyplývá z výše uvedených dat většina učitelů dokáže při prokazatelném zanedbávání dítěte ze strany rodičů vyhledat pracovníka sociálního orgánu - v konkrétním vzorku potvrdilo 39 učitelů (78%).

GRAF 12. Pracovní listy dětí.

Možnost nahlédnutí rodičů do pracovních listů dítěte

Z celkového počtu 50 respondentů

- 48 (96%) odpovědělo kladně,
- 2 (4%) odpověděli záporně.

Oba respondenti, kteří odpověděli záporně, dopsali do dotazníku, že pracovní listy rodičům kopírují a dávají je jim na třídních schůzkách nebo ve svých konzultačních hodinách. V prvním případě se jedná o chlapce tělesně postiženého, který má ve vyučování asistentku, proto je potřeba o větší frekvenci komunikace s rodiči chlapce. V druhém případě se jedná o dívku, která byla šikanována spolužáky.

GRAF 13. Návštěva rodinného zázemí žáka respondentem.

Možnost seznámení se s rodinným zázemím dítěte

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 12 (24%) by se s rodinným zázemím dítěte setkat nechtělo,
- 38 (76%) by uvítalo možnost seznámení se s rodinným prostředím dítěte.

Většina učitelů je proti seznamování se s rodinným prostředím žáka - v konkrétním vzorku odpovědělo záporně 38 učitelů (76%).

GRAF 14. Setkání respondentů s rodiči žáků.

Nejčastěji se učitel setkává s rodiči problémových dětí

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 20 (40%) se nejčastěji setkává s rodiči, se kterými potřebují vyřešit problém,
- 30 (60%) se neseťkává s rodiči s dětmi, které jsou bezproblémové.

Jak vyplývá z výše uvedených dat, více komunikují s učiteli rodiče bezproblémových dětí než rodiče dětí, které mají ve škole jakýkoliv problém.

GRAF 15. Zájem respondentů o existenci vztahů mezi rodinou a školou.

Zájem o vztahy mezi školou a rodinou

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 25 (50%) se z nich zajímá o vztahy mezi rodinou a školou,
- 25 (25%) se o tyto vztahy nijak moc nezajímá.

Nejčastějším odůvodněním kladné odpovědi u pedagogů bylo ovlivnění dítěte k správnému přístupu žáka ke škole, kantorům, a tím i dodržování kázně ve škole.

GRAF 16. Zájem respondentů o zlepšení vztahů mezi oběma institucemi.

Zájem respondentů o zlepšení vztahů mezi rodinou a školou

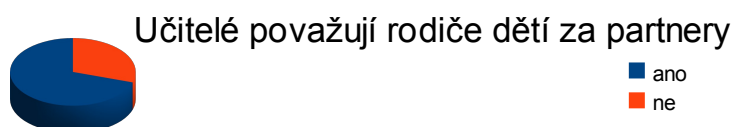
Z celkového počtu 50 respondentů:

- 26 (52%) má zájem podílet se na zlepšování vztahů mezi školou a rodinou,
- 24 (48%) nemá zájem podílet se na zlepšování vztahů mezi školou a rodinou.

Přes polovina dotazovaných učitelů potvrdila, že má zájem se podílet na vylepšování vztahů mezi školou a rodinou – v našem vzorku 26 učitelů (52%).

Na komunikaci mezi rodiči a školou nic nevadí třetině dotazovaných učitelů - konkrétně 16 učitelům (32%). Dále 9 učitelům (18%) se nelíbila komunikace rodičů se školou a 8 učitelům (16%) vadí nezájem obou organizací o dobrou vzájemnou komunikaci, aby z dětí vyrostli samostatní, zodpovědní a cílevědomí lidé.

GRAF. 17. Považování rodičů žáků za partnery.

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 35 (70%) považují a jednají s rodiči dětí jako s partnery,
- 15 (30%) nepovažují ani nejednají s rodiči dětí jako s partnery.

Většina učitelů při komunikaci s rodiče žáků považuje rodiče za partnery při výchovně vzdělávacím procesu dítěte - z našeho vzorku konkrétně 35 učitelů (70%).

GRAF 18. Názory rodičů přínosem pro respondenta.

Názory a připomínky rodičů dětí přínosem pro učitele

Z celkového počtu 50 respondentů:

- 43 (86%) považuje připomínky a názory rodičů dětí za přínosné,
- 7 (14%) nepovažuje připomínky a názory rodičů dětí za přínosné.

Většina dotazovaných učitelů považuje připomínky a názory rodičů dětí za přínosné - v našem konkrétním vzorku to potvrdilo 43 učitelů (86%).

5.1.2 Pedagogický průzkum zaměřený na rodiče žáků

1. Formulace průzkumných otázek

Tento pedagogický průzkum se orientuje na rodiče žáků. Pomocí otázek jsem chtěla zjistit vlastní názory rodičů žáků na vzájemnou komunikaci mezi nimi a školou.

2. Průzkumná otázka

Jaká je spokojenost rodičů žáků s komunikačními možnostmi školy?

3. Popis použitých metod

Stejně jako v předešlém pedagogickém průzkumu jsem využila metodu dotazování pomocí dotazníků (viz. kapitola 5.1.1).

Dotazník pro rodiče žáků byl anonymní a byl rozdělen na dvě části. První částí jsem zajišťovala informace o daném rodiči a žákovi (otázky na pohlaví vyplňujícího rodiče, věkovou kategorii rodiče). Druhou částí jsem zjišťovala názory rodičů žáků na vzájemnou komunikaci mezi rodinou a školou.

Dotazník pro rodiče žáků obsahuje 20 položek. V dotazníku jsou položky uzavřené (položky číslo 1 – 4, 6 – 20) a položka otevřená (položka číslo 5). U všech položek mohli respondenti a respondentky zvolit z uvedených možností pouze jednu odpověď.

4. Popis průzkumu

Průzkum jsem realizovala po domluvě s ředitelem nebo ředitelkou školy stejně jako v předešlém průzkumu (viz. kapitola 5.1.1). Dotazník pro rodiče byl rozdán během třídních schůzek, které na škole probíhaly. Zároveň byli jednotliví učitelé požádáni, aby předali další dotazníky rodičům, kteří se schůzek neúčastnili, prostřednictvím dětí.

Při vyhodnocování dotazníku jsem použila metodu analýzy a syntézy.

Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

Celkové vyhodnocení všech 600 respondentů druhého dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

5. Charakteristika vzorku

Respondenti dotazníku pro rodiče žáků byli rodiče dětí druhých stupňů základních škol, kteří se chtěli dobrovolně zúčastnit. Celkový počet respondentů byl 600.

6. Výsledky pedagogického průzkumu

Dotazník pro rodiče žáků byl rozdělen na dvě části. První dvě otázky se zaměřují na informace o konkrétních rodičích. Druhá část se skládá z osmnácti položek, které se týkají komunikace mezi rodinou a školou. Otázky tohoto dotazníku jsou zpracované pomocí tabulek. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU OD DOTAZOVANÝCH RODIČŮ

GRAF 1. Zastoupení dotazovaných respondentů

Mezi dotazovanými rodiči žáků bylo zastoupení:

- 487 (81%) žen,
- 60 (10%) mužů,
- 53 (9%) párů.

GRAF 2. Věkové zastoupení respondentů

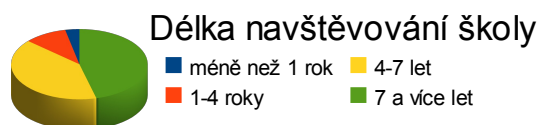

Věkové kategorie rodičů žáků byly:

- 56 (9%) rodičů 20-30 let,
- 492 (82%) rodičů 30-40 let,
- 52 (7%) rodičů 40-50 let.

Nejvíce vyplňujících rodičů bylo ve věku 30 – 40 let. V našem konkrétním vzorku 492 rodičů z celkového počtu 600 patřilo do této věkové kategorie (82%).

GRAF 3. Délka návštěvování školy dětmi respondentů

Děti respondentů navštěvují školu:

- 20 (3%) méně než 1 rok,
- 61 (10%) 1-4 roky,
- 243 (41%) 4-7 let,
- 276 (46%) 7 a více let.

Skoro všichni dotazovaní rodiče označili, že jejich dítě navštěvuje danou školu již minimálně 4 roky – v našem konkrétním vzorku 519 osob (87%). Z toho vyplývá, že děti dotazovaných rodičů v našem průzkumu změnily školu jen ojedinele.

GRAF 4. Pohlaví dětí respondentů

Pohlaví dětí dotazovaných rodičů

Mezi 600 dětmi dotazovaných rodičů bylo:

- **300 (50%) chlapců,**
- **300 (50%) dívek.**

GRAF 5. Poměr zastoupení tříd dětí dotazovaných respondentů

Mezi dětmi dotazovaných rodičů je:

- 110 (18%) žáků 6. třídy,
- 237 (40%) žáků 7. třídy,
- 115 (19%) žáků 8. třídy,

- 138 (23%) žáků 9. třídy.

Nejvíce dotazovaných rodičů bylo od žáků 7. tříd - v našem vzorku 237 osob (40%).

Všichni dotazovaní rodiče potvrdili, že se u nich na školách konají třídní schůzky méně než 4krát ročně.

GRAF 6. Frekvence návštěvy třídních schůzek dětí respondenty

Třídních schůzek se rodiče účastní:

- v 116 (19%) vždy,
- v 428 (71%) často,
- v 39 (7%) občas,
- v 17 (3%) nikdy.

Většina rodičů uvádí častou návštěvu na třídních schůzkách jejich dětí - v našem konkrétním vzorku 428 rodičů (71%). Tyto data také potvrzují první průzkum zaměřený na učitele. Naopak jen 17 rodičů (3%) vyplnilo možnost, že se nikdy neúčastní třídních schůzek.

Častým zmiňovaným důvodem jejich nepřítomnosti na třídních schůzkách uváděli následující důvody: špatná pracovní doba, výchova mladšího dítěte a nemoc.

GRAF 7. Spokojenost respondentů s organizací třídních schůzek

Všichni rodiče potvrdili spokojenost s organizací třídních schůzek.

GRAF 8. Příležitosti návštěvy školy využívané respondenty

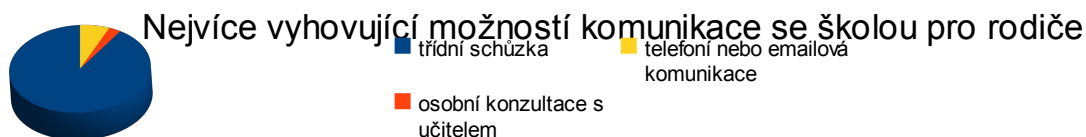

Návštěvu školy uskutečňují rodiče za účelem:

- 583 (93%) třídní schůzky,
- 17 (3%) osobní konzultace s učitelem v jeho konzultačních hodinách.

Pro skoro všechny rodiče je podnět k návštěvě školy třídní schůzka - v našem konkrétním vzorku 583 lidí potvrdilo tuto příležitost (93%). V těchto předkládaných datech se opět potvrdila již dříve zmiňovaná povinnost rodičů účastnit se těchto schůzek.

GRAF 9. Formy komunikace pro respondenty

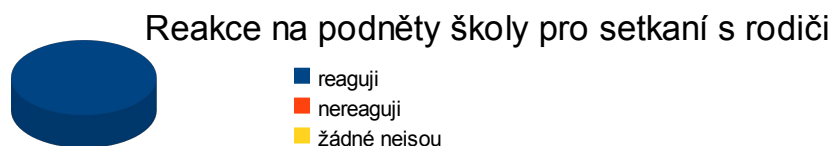

Rodičům nejvíce vyhovuje komunikace se školou pomocí:

- 542 (90%) třídních schůzek,
- 17 (3%) osobní konzultace s učitelem v jeho konzultačních hodinách,
- 41 (7%) telefonu nebo emailu.

Jako nejvýhodnější formu komunikace rodičů se školou označili respondenti formu třídních schůzek. V našem konkrétním vzorku 542 osob potvrdilo tuto formu (90%).

GRAF 10. Reakce na podněty školy respondenty

Na podněty školy pro setkání s rodiči reagují všichni rodiče -v našem průzkumu 600 rodičů (100%).

GRAF 11. Zájem učitele o komunikaci s respondentem

Dotazovaní rodiče se domnívají, že učitelé mají zájem s nimi komunikovat:

- 563 (94 %) zcela určitě ano,
- 37 (6%) spíše ano.

Všichni dotazovaní rodiče potvrzují, že s nimi mají zájem komunikovat učitelé jejich dětí.

GRAF 12. Existence konzultačních hodin – jejich frekvence

Uskutečňování konzultačních hodin učitelů podle mínění rodičů

Mezi 600 dotazovanými rodiči:

- 588 (98%) konzultační hodiny potvrdili,
- 12 (2%) nevěděli, zda konzultační hodiny učitelů jsou.

Skoro všichni dotazovaní rodiče potvrdili existenci konzultačních hodin – v našem vzorku potvrdilo konkrétně 588 rodičů (98%).

GRAF 13. Využívání konzultačních hodin respondenty

Využívání rodičů konzultačních hodin učitelů

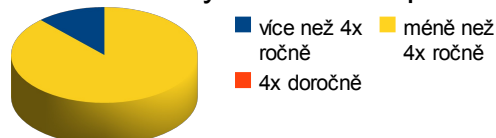
Velmi málo rodičů využívá konzultačních hodin – v našem vzorku pouze 17 osob (2%).

GRAF 14. a GRAF 15.

Vydávání časopisů s tematikou zajímaví žáků

Frekvence vydávání časopisů

Vydávání letáčků s tematikou zajímaví žáků:

- potvrzuje 92 (15%) rodičů,
- popírá 496 (83%) rodičů,

- neví o jejich existenci 12 (2%) rodičů.

Vydávání informačních letáčků nebo časopisů, které by tematikou zajímaly žáky, učitele nebo rodiče potvrzuje jen minimum rodičů – v našem vzorku konkrétně 92 rodičů z celkového počtu 600 dotazovaných (15%). Dotazovaní rodiče, kteří potvrdili vydávání časopisů, udávají, že časopisy jsou vydávány maximálně 3krát ročně.

Frekvenci vydávání časopisů u 92 rodičů – potvrzujících jejich vydávání je stanovena:

- 11 (12%) z 92 rodičů na více než 4x ročně,
- 81 (88%) z 92 rodičů na méně než 4x ročně.

GRAF 16. Možnost účasti respondenta ve výuce

Na dotaz týkající se možnosti rodiče býti přítomen ve výuce:

- bylo záporně odpovězeno v 562 (94%) dotaznících,
- 38 (6%) rodičů o této možnosti neví.

Většina dotazovaných rodičů popřela možnost své účasti ve výuce jejich dětí. V našem vzorku 562 rodičů popřelo tuto možnost (94%).

GRAF 17. Existence anket zjišťujících názor respondentů

Na otázku, zda se uskutečňují ve škole ankety pro zjištění názorů rodičů:

- 21 (4%) rodičů odpověděli kladně,
- 32 (5%) rodičů odpověděli záporně,
- 547 (91%) rodičů nevěděli.

Skoro všem dotazovaným rodičům není známo, zda škola provádí ankety, kterými by mohli rodiče vyjádřit své názory. V našem průzkumu toto stanovisko potvrdilo 547 rodičů (91%).

GRAF 18. Kontrola žákovských knížek respondenty

Pravidelá rodičovská kontrola zápisů v žákovské knížce

Pravidelnou kontrolu zápisů v žákovské knížce nebo v deníčcích:

- provádí 472 (79%) rodičů,
- neprovádí 128 (21%) rodičů.

Pravidelné kontrolování zápisů v žákovských knížkách svého dítěte nebo v deníčcích provádí většina rodičů – v našem průzkumu 472 rodičů (79%).

GRAF 19. Písemné zprávy o dítěti poskytované respondentovi

Pravidelné získávání písemných zpráv o dítěti

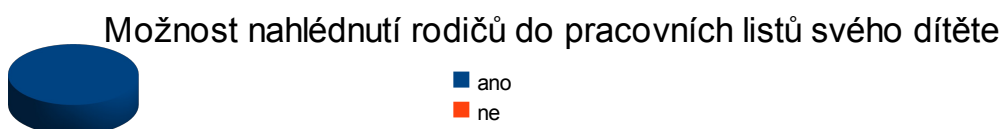

Pravidelné získávání písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho snahy:

- uvádí 193 (32%) rodičů,
- popírá 407 (68%) rodičů.

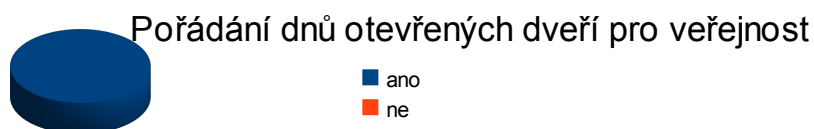
Více než polovina rodičů popírá, že by získávali, pravidelné písemné zprávy o prospěchu jejich dítěte – v našem průzkumu 407 rodičů (68%).

GRAF 20. Možnost respondentů nahlédnout do pracovních listů svého dítěte

Všichni dotazovaní rodiče uvedli, že mohou nahlédnout kdykoliv do pracovních sešitů svého dítěte a seznámit se s ukázkami jeho prací.

GRAF 21. Existence dnů otevřených dveří pro veřejnost podle mínění respondentů

Pořádání dnů otevřených dveří bylo potvrzeno všemi dotazovanými rodiči – v našem průzkumu 600 rodiči (100%).

5.1.3 Pedagogický průzkum zaměřený na žáky

1. Formulace průzkumných otázek

Tento pedagogický průzkum se orientuje na žáky druhých stupňů základních škol. Pomocí otázek jsem chtěla zjistit jaké povědomí mají žáci o škole, kterou navštěvují a zda komunikují s rodiči o škole, o svém prospěchu o komunikaci mezi spolužáky.

2. Průzkumná otázka

Jaká je komunikace mezi školou a rodiči žáků skrze jejich děti?

3. Popis použitých metod

Stejně jako v předešlých pedagogických průzkumech jsem využila metodu dotazování pomocí dotazníků (viz. kapitola 5.1.1).

Dotazník pro žáky byl anonymní a byl rozdělen na tři části. První částí jsem zajišťovala informace o daném žákovi (otázky na pohlaví žáka, délku jeho navštěvování této školy). Druhou částí jsem zjišťovala jak žáci komunikují doma s rodiči o svém prospěchu a o škole.

Dotazník pro žáky obsahuje 23 položek. V dotazníku jsou uzavřené (1, 2, 7 – 11, 13 – 15, 19, 22), otevřené (3 – 6, 12, 17, 18) i smíšené (16, 20, 21,23) položky.

Celkové vyhodnocení všech 600 respondentů třetího dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

4. Popis průzkumu

Průzkum jsem realizovala po domluvě s ředitelem nebo ředitelkou školy stejně jako v předešlém průzkumu (viz. kapitola 5.1.1). Dotazník pro žáky byl rozdán na druhém stupni základních škol v průběhu vyučovacích hodin. Vyplnění dotazníku bylo dobrovolné a dotazník byl anonymní.

Při vyhodnocování dotazníku jsem použila metodu analýzy a syntézy.

Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

Celkové vyhodnocení všech 600 respondentů třetího dotazníku jsem u každé otázky znázornila do přehledných grafů.

5. Charakteristika vzorku

Respondenti dotazníku pro žáky byli žáci druhých stupňů základních škol, kteří se chtěli dobrovolně zúčastnit. Celkový počet respondentů byl 600.

Ve všech třech pedagogických průzkumech byly zapojeny základní školy z následujících měst a vesnic. Buchlovice, Staré Město, 5 škol z Uherského Hradiště, 2 školy z Kunovic, Otrokovice, 4 školy ze Zlína, Napajedla, 3 školy z Brna, 2 školy z Českých Budějovic, 2 školy z Veselí nad Moravou, 2 školy z Kroměříže, 2 školy z Uherského Brodu, Vsetín, Osvětimany, Tupy, Boršice u Buchlovic.

Školy byly do průzkumu vybírány podle následujících kritérií.

1. škola ve městě nebo na vesnici
2. kapacita školy
3. dostupnost pro průzkum.

6. Výsledky pedagogického průzkumu

Dotazník pro žáky byl rozdělen na tři části. Prvních pět otázek se zaměřuje na informace o konkrétním žákovi. Druhá část se skládá z třinácti položek, které se týkají komunikace mezi rodinou a školou. Třetí část obsahuje pět položek týkajících se patologických jevů mezi mládeží. Otázky tohoto dotazníku jsou zpracované pomocí tabulek. Výsledné údaje jsou uvedeny ve zjištěných číselných hodnotách a procentech.

VÝSLEDKY PRŮZKUMU U DOTAZOVANÝCH ŽÁKŮ

GRAF 1. Poměrové zastoupení dotazovaných respondentů

Pohlaví dotazovaných žáků

Mezi 600 žáky bylo:

- 300 (50%) chlapců,
- 300 (50%) dívek.

GRAF 2. Doba školní docházky respondentů

Délka navštěvování školy

Mezi 600 žáky navštěvuje vybranou školu do průzkumu:

- 20 (3%) žáků méně než 1 rok,
- 61 (10%) žáků 1-4 roky,
- 243 (41%) žáků 4-7 let,
- 276 (46%) žáků 7 a více let.

Většina dotazovaných dětí navštěvuje vybranou školu minimálně 4 roky - v našem průzkumu konkrétně potvrzeno 519 osobami (87%).

GRAF 3. Význam pojmu rodina u respondentů

Význam slova rodina pro děti

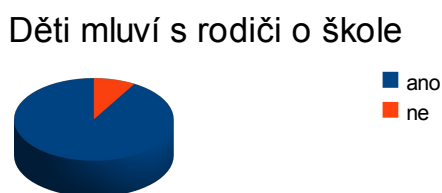

Odpovědi žáků byly čtyř typů:

- opora 83 (14%) odpovědí,
- jistota 137 (23%) odpovědí,
- štěstí a láska 213 (36%) odpovědí,
- všechno 167 (27%) odpovědí.

Pojem rodina pro třetinu žáků znamená štěstí a lásku - v našem průzkumu 213 žáky potvrzeno (36%). Pro dalších 167 žáků znamená rodina všechno (27%).

GRAF 4. Existence komunikace respondentů s rodiči o škole

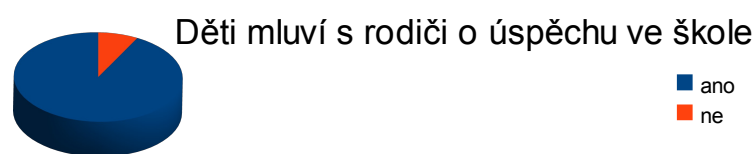

Na otázku, zda děti mluví s rodiči o škole odpovědělo:

- 549 (91%) dětí kladně,
- 51 (9%) dětí záporně.

Skoro všichni žáci komunikují s rodiči o škole – v našem průzkumu 549 žáků odpovědělo kladně (91%). Je tedy zřejmé, že komunikace o školních událostech ze strany dětí je konána opravdu ve velmi značné míře a u velkého procentuálního množství žáků.

GRAF 5. Komunikace respondentů s rodiči o úspěchu ve škole

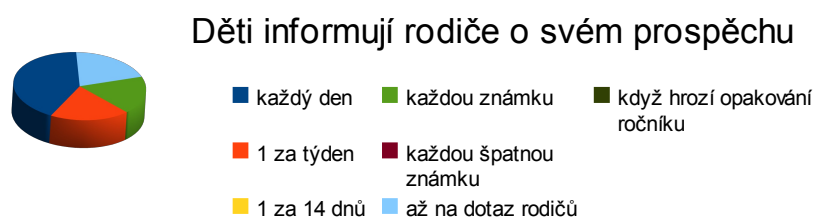

Mezi 600 dětmi:

- 554 (92%) dětí hovoří s rodiči o tom, co se jim ve škole povedlo,
- 46 (8%) dětí nehovoří s rodiči o tom, co se jim ve škole povedlo.

Skoro všichni žáci mluví s rodiči o svých úspěších ve škole – v našem průzkumu 554 žáků (92%).

GRAF 6. Frekvence informování rodičů respondenty o prospěchu ve škole

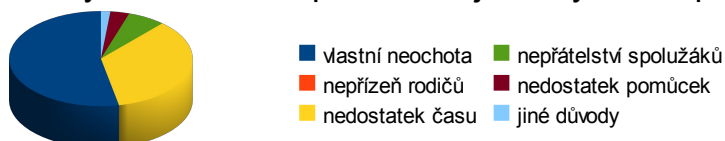
Mezi 600 žáky:

- 252 (42%) žáků informují každodenně své rodiče o svém prospěchu,
- 118 (20%) žáků informují jednou týdně své rodiče o svém prospěchu,
- 110 (18%) žáků informují o svém prospěchu své rodiče vždy, když dostanou novou známku,
- 120 (20%) žáků informují o svém prospěchu až když se sami zeptají.

Méně než polovina žáků informuje rodiče o svém prospěchu každý den – v našem průzkumu konkrétně 252 žáků (42%). Naopak až (20%) - 120 žáků informuje o svém prospěchu rodiče jen když se sami zeptají.

GRAF 7. Překážky respondentů k dosahování lepších studijních výsledků

Překážky k dosažení lepších studijních výsledků podle mínění žáků

Mezi 600 žáky je překážkou k dosažení lepšího studijního výsledku:

- 319 (53%) vlastní neochota,
- 211 (35%) nedostatek času,
- 40 (7%) nepřátelství spolužáků,
- 20 (3%) nedostatek pomůcek,
- 10 (2%) jiné důvody.

Nejčastější překážkou v dosahování lepších studijních výsledků je podle názorů žáků vlastní neochota, nedostatek času, nepřátelství spolužáků, nedostatek pomůcek a vybavení ve škole. V našem průzkumu konkrétně 319 žáků uvedlo, že k dosažení lepších studijních výsledků jim chybí vlastní neochota (53%).

GRAF 8. Vedení respondentů k tvorbě vlastního názoru

Na otázku zda vedou učitelé žáky k vlastním názorům bylo podle mínění žáků odpovězeno:

- 230 (38%) ano,
- 261 (44%) spíše ano,
- 49 (8%) spíše ne,
- 60 (10%) ne.

Většina žáků potvrdila, že jsou při výuce vedeni učiteli k tvorbě vlastního názoru – v našem vzorku konkrétně 491 žáků (88%).

GRAF 9. Vedení respondentů ke správnému obhájení si vlastního názoru učiteli

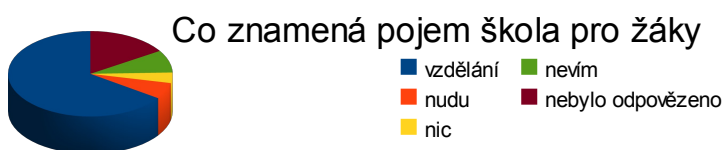

Na otázku, zda učitelé pomáhají žákům, aby se naučili správně obhájit svůj názor odpovědělo:

- 210 (35%) žáků ano,
- 163 (27%) žáků spíše ano,
- 163 (27%) žáků spíše ne,
- 64 (11%) žáků ne.

Více než polovina žáků také potvrdila, že jsou učiteli vedeni ke správnému obhajování vlastního názoru – v našem vzorku 373 žáků (62%).

GRAF 10. Otázka číslo 12 1/2 Význam pojmu škola podle mínění respondentů

Pojem škola znamená podle mínění žáků:

- vzdělání v 392 (65%) odpovědí,
- nudu v 37 (6%) odpovědí,
- nic v 24 (4%) odpovědí,
- neví v 51 (9%) odpovědí,

- nebylo odpovězeno v 96 (16%) odpovědích.

Pro většinu žáků pojem škola znamená vzdělání - v našem případě pro 392 žáků (65%). Mezi dalšími odpovědmi se vyskytl pojem nuda - konkrétně u 37 žáků (6%). Překvapivé je, že pro dalších 24 dotazovaných žáků (4%) pojem škola nic neznamena.

GRAF 11. otázka číslo 12 2/2 Důvody k navštěvování školy respondenty

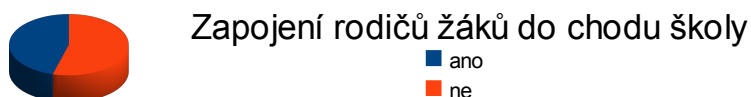

Mezi dotazovanými žáky navštěvuje školu podle jejich názoru:

- 387 (64%) žáků aby získali vzdělání a mohli dále studovat,
- 101 (17%) žáků protože musí, škola je povinná,
- 89 (15%) žáků neodpověděli,
- 23 (4%) žáků odpověděli jinak (odpovědi týkající se jejich šikany).

Většina žáků navštěvuje školu za účelem získání vzdělání – v našem vzorku konkrétně 387 žáků (64%).

GRAF 12. Zapojování rodičů do chodu školy podle mínění respondentů

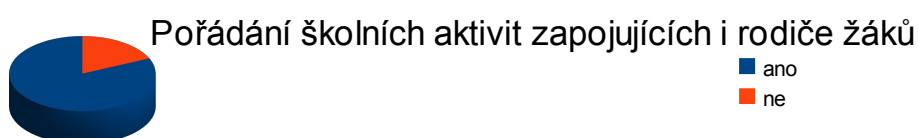
Mezi 600 žáky odpovědělo:

- 274 (46%) žáků ano,

- 326 (54%) žáků ne.

Méně než polovina dotazovaných žáků potvrdila, že se rodiče zapojují do chodu školy – v našem vzorku 274 žáků (46%).

GRAF 13. Pořádání školních aktivit i pro rodiče respondentů

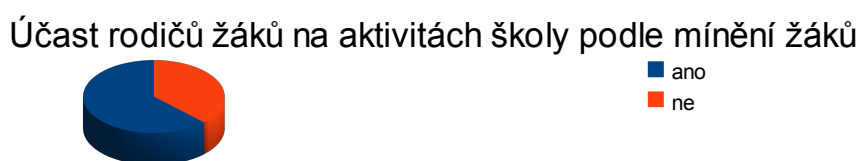

Pořádání školních aktivit zapojujících rodiče žáků bylo:

- 490 (82%) žáky potvrzeno,
- 110 (18%) žáky nepotvrzeno.

Vyjádřeno v absolutní hodnotě - 490 žáků potvrzuje, že jejich škola koná aktivity, do kterých se mohou zapojit také rodiče žáků (82%).

GRAF 14. Účast rodičů respondentů na školních aktivitách

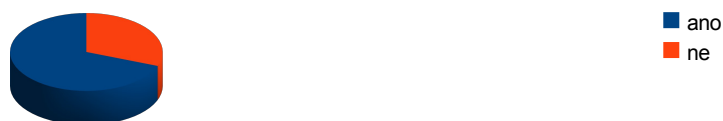
Účast svých rodičů na aktivitách školy:

- 377 (63%) žáků potvrzuje,
- 223 (37%) žáků nepotvrzuje.

Účast svých rodičů na těchto aktivitách školy potvrzuje většina dotazovaných žáků - v našem vzorku 377 žáků (63%).

GRAF 15. Prezentace školy v elektronické podobě podle mínění respondentů

Prezentace školy v elektronické podobě podle mínění žáků

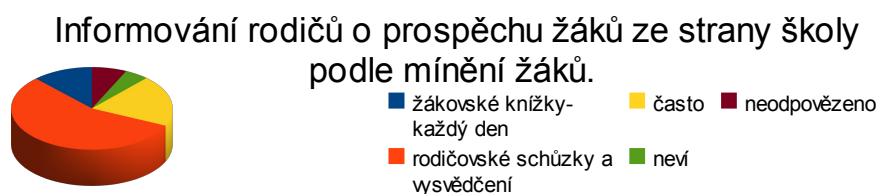

Prezentace školy v elektronické podobě byla žáky:

- 415 (69%) potvrzena,
- 185 (31%) nepotvrzena.

Dvě třetiny dotazovaných žáků potvrdily, že jejich škola využívá prezentaci v elektronické podobě – v našem vzorku 415 žáků (69%).

GRAF 16. Frekvence informování rodičů žáky o svém prospěchu

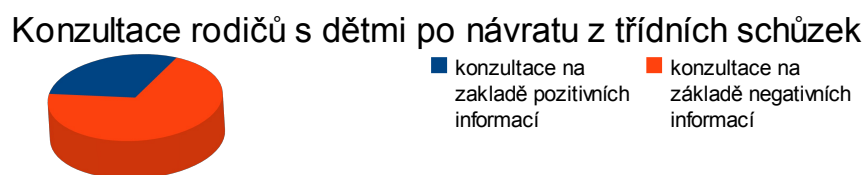

Rodiče žáků jsou dle mínění vlastních dětí informováni o jejich prospěchu:

- 73 (12%) pomocí žakovských knížek- každý den,
- 336 (56%) pomocí rodičovských schůzek a vysvědčení- frekvence minimálně 2 krát za rok,
- 120 (20%) často,
- 29 (5%) neví.odpovědělo,
- 42 (7%) neodpovědělo.

Dotazovaní žáci potvrdili, že rodiče jsou informováni o jejich prospěchu především pomocí rodičovských schůzek a vysvědčení. Každodenní informování rodičů o prospěchu dětí je pak potvrzeno pomocí žakovských knížek.

GRAF 17. Konzultace rodičů s respondenty po návratu z třídních schůzek

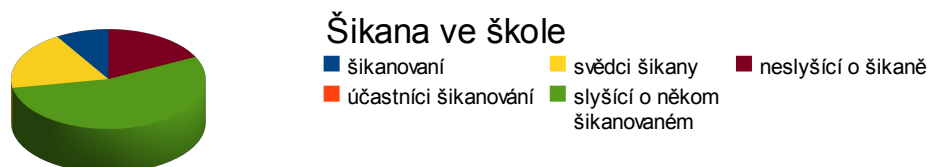
Z celkového počtu 600 dotazovaných žáků:

- všech 600 (100%) žáků odpovědělo, že jejich rodiče s nimi po návratu z třídních schůzek konzultují zjištěné informace,
- 420 žáků uvedlo, že rozhovor začínají rodiče, pokud zjistí negativní informace o jejich prospěchu,
- 180 žáků podotklo, že se rodičů musí začít vyptávat sami, pokud nejsou za prospěch káráni.

Podle názorů žáků jejich rodiče s nimi konzultují informace zjištěné na třídních schůzkách. U našeho konkrétního vzorku se ve všech 600 dotaznicích potvrdilo odvíjející reagování rodičů dětí na základě zjištěných kladných nebo záporných informací týkajících se jejich prospěchu.

V 376 dotaznicích bylo podotknuto, že v případě znepokojivých informací o žakově prospěchu začínají rozhovor rodiče. Ve 136 dotaznicích bylo podotknuto, že v případě zjištění kladných informací o žakově prospěchu, rodiče nemají potřebu konzultovat informace.

GRAF 18. Vzájemné ubližování si mezi žáky

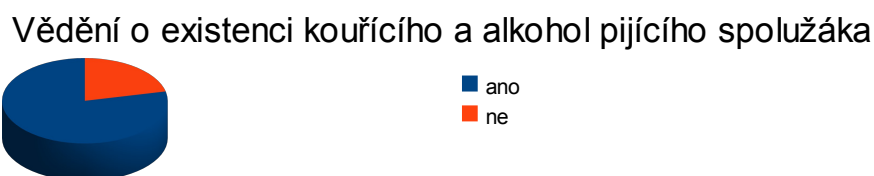

Na dotaz zda se žáci setkali se šikanou ve své škole:

- 53 (8%) žáků odpověděli, že byli šikanováni,
- 114 (19%) žáků odpověděli, že byli svědky šikany,
- 327 (55%) žáků odpověděli, že slyšeli o šikaně v jejich škole,
- 106 (18%) žáků odpověděli, že o šikaně na jejich škole neslyšeli.

Většina dotazovaní žáci potvrdili existenci šikany v jejich škole - v našem konkrétním vzorku 494 žáků (88%).

GRAF 19. Kouření a pití alkoholu mezi respondenty

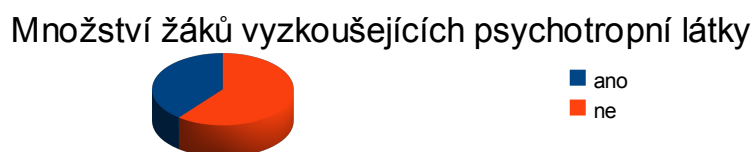

Žáci na dotaz, zda mají mezi sebou spolužáka, který by pravidelně kouřil nebo pil alkohol odpovídali:

- 479 (80%) kladnými odpověďmi,
- 131(20%) zápornými odpověďmi,
- 28 (5%) z celkového počtu 600 dotazovaných žáků se přiznali, že pravidelně kouří.

Na otázku, zda žáci vědí o někom ze své třídy, že pravidelně kouří nebo pije alkohol odpověděli pozitivně ve 479 dotaznících (80%). Mimo to 28 žáků se přiznali k pravidelnému kouření.

GRAF 20. Psychotropní látky u respondentů

Mezi 600 dotazovanými žáky:

- 236 (39%) žáků vyzkoušelo psychotropních látek,
- 364 (61%) žáků nevyzkoušelo žádné psychotropní látky.

Mezi dotazovanými žáky byli i ti, kteří vyzkoušeli psychotropní látky - v našem vzorku 236 žáků (39%).

GRAF 21. Informování respondentů o škodlivosti psychotropních látek

Přednáška o škodlivosti psychotropních látek ve škole

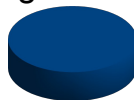

■ ano
■ ne

Přednášku o škodlivosti těchto látek měli všichni dotazovaní žáci.

GRAF 22. Existence školního psychologa nebo jiného poradce

Škola má psychologa nebo jiného poradce pro žáky

■ ano
■ ne

Všichni dotazovaní žáci odpověděli, že mají ve škole psychologa nebo jiného poradce, s kterým by se mohli poradit v případě vyskytnutí osobních potíží.

5.2 DISKUZE NAD VÝSLEDKY PRŮZKUMU

V prvních dotaznících určených pro učitele bylo zjištěno, že v poměru pohlaví respondentů převažovalo ženské pohlaví (80%) - 40 osob. Toto poukazuje na velmi známý fakt, že většina pedagogů základních a středních škol jsou ženy. Nejvíce účastnících se učitelů průzkumu byli třídní učitelé 9. tříd (32%) - 16 učitelů. Zajímavostí je také vysoké zastoupení mladých pedagogů (80%) - 40 osob .

Následující otázky se týkaly názorů učitelů na probíhající komunikaci mezi školou a rodiči žáků. Všichni učitelé potvrdili minimálně 50% účast rodičů na třídních schůzkách. Ba dokonce 30 učitelů uvedlo 75-100% účast rodičů. Toto zjištění poukazuje na informaci uvedenou z teoretické části diplomové práce, kde byly třídní schůzky uvedeny mezi nejvíce využívanými formy pro komunikaci mezi rodinou a školou ze strany rodičů. Učitelé dále uvedli, že rodiče mají na třídních schůzkách největší zájem o informace týkající se prospěchu a chování jejich dětí ve škole. Mezi další témata třídních schůzek, o které se zajímají rodiče byly uvedeny aktuální témata třídy, školní akce a výlety školy. Většina dotazovaných učitelů (konkrétně 80%) si myslí, že jsou rodiče s organizací třídních schůzek spokojeni. Zda jsou rodiče žáků spokojeni i s frekvencí třídních schůzek však nevědělo přes polovinu dotazovaných učitelů (konkrétně 60%). Stejně jako u třídních schůzek tak i u konzultačních hodin skoro polovina učitelů uvedla, že jsou hodně využívány rodiči žáků (konkrétně 40% učitelů odhaduje 75-100% účast rodičů). Zde byly opět nejčasteji kladenými dotazy označeny informace o prospěchu a chování jejich dítěte ve škole (80%). Krom těchto témat uvedli učitelé také dotazy týkající se středoškolského studia jejich dětí (12%) a dotazy o možnosti zapojení se do přípravy školních akcí kolem svátků (8%). Všichni učitelé potvrdili, že pro lepší spolupráci rodičů s nimi mají možnost rodiče kdykoliv nahlédnout do pracovních listů jejich dítěte. Většina učitelů potvrdila, že názory a připomínky rodičů považují za přínosné (86%) - 43 osob.

Problémem komunikace mezi učiteli a rodiči byl učiteli potvrzen ten, že rodiče dětí, které mají ve škole jakýkoliv problém, nekomunikují. Dokonce bylo

od vedení jedné školy potvrzeno, že jsou případy, kdy se rodiče vyhýbají komunikaci, a proto byli rodiče předvoláni k projednání daného problému úředním dopisem.

Pro návrh přítomnosti rodičů ve výuce se kladně vyjádřilo 70 % dotazovaných učitelů, což je dle mého názoru vysoké procento. Učitelé, kteří byli pro návrh účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by tato možnost prohloubila komunikaci mezi školou a rodinou (30%), rodiče by mohli pozorovat děti při práci v jiném, než domácím prostředí (18%) a rodiče žáků s etickými problémy by děti viděli, jak se chovají ke spolužákům (16%).

Respondenti, kteří byli proti návrhu účasti rodičů ve vyučování, nejčastěji zdůvodňovali své mínění tím, že by koncepci vyučovací hodiny svojí přítomností nabourávali (24%), děti by ve výuce nebyly spontánní, ale ovlivněné přítomností rodičů a tím by docházelo ke zpomalení zpětné vazby od dětí k vyučujícímu (12%).

Na zlepšování již existujících vztahů mezi školou a rodinou by se chtělo aktivně zapojit jen 52% dotazovaných učitelů, což si myslím, že je velmi málo. Téměř třetina dotazovaných učitelů doplnila, že jim nic na probíhající komunikaci mezi školou a rodiči nevádí (32%). Další učitelé zmínili, že jim vadí přístup rodičů ke škole (18%) a třetí skupině učitelů vadí nezájem obou organizací o dobrou vzájemnou komunikaci, aby z dětí vyrostli samostatní, zodpovědní a cílevědomí lidé (16%).

V druhých dotaznicích, které byly určeny pro rodiče žáků bylo zjištěno, že mezi dotazovanými rodiči převládalo ženské pohlaví (81%) - 487 osob a věk dotazovaných rodičů byl stanoven u 82% do věkové kategorie 30 - 40 let. Většina dotazovaní rodiče označili, že jejich děti navštěvují danou školu déle jak 4 roky (87%) - 519 osob. Nejvíce dotazovaných rodičů bylo od žáků 7. tříd (40%) - 237 osob.

Dotazovaní rodiče potvrdili častou účast na třídních schůzkách svých dětí (71%) - 428 osob. Tyto data také potvrdily první průzkum zaměřený na mínění učitelů. Na otázku spokojenosti rodičů s organizací a frekvencí třídních schůzek se všichni rodiče vyjádřili pozitivně. Nejčastějším důvodem pro návštěvu školy byla

uvedena u (93%) - 583 rodičů právě účast na třídní schůzce. V těchto předkládaných datech se opět potvrdil první prováděný průzkum mínění učitelů. Nejvíce vyhovující formou komunikace rodičů s učiteli byla uvedena rodiči třídní schůzka (90%) - 542 osob. Rodiče nadále potvrdili v průzkumu využívání konzultačních hodin učitelů a telefonního či emailového spojení. Reakci na podněty školy pro setkání s rodiči potvrdili všichni dotazovaní rodiče. Všichni dotazovaní rodiče také potvrdili, že učitelé mají zájem s nimi komunikovat. Avšak možnost, aby byli přítomni ve výuce svého dítěte popřelo (94%) - 562 rodičů. Všichni dotazovaní rodiče potvrdili také možnost nahlédnout do pracovních sešitů svého dítěte a seznámit se s ukázkami jeho prací. Toto zjištění opět potvrzuje i první konaný průzkum zaměřený na mínění učitelů.

Každodenní kontrolu žákovských knížek svých dětí potvrdilo celých 79% - 472 rodičů, což konstatují jako dostačující s ohledem na vysoké pracovní vytížení mnoha rodičů. Dny otevřených dveří pro veřejnost potvrdilo 100% dotazovaných rodičů.

Třetí dotazníky byly zaměřeny na mínění žáků základních škol. Pohlaví žáků bylo zastoupeno v poměru 50:50, což nebylo předem plánováno. Většina dotazovaných žáků potvrdila, že navštěvují danou školu minimálně 4 roky (87%) - 519 osob.

Pojem rodina byla u třetiny dotazovaných žáků označena za lásku a štěstí (36%) - 213 osob, dále za všechno (27%) - 167 osob, za jistotu (23%) - 137 osob a za oporu (14%) - 83 osob. Téměř všichni dotazovaní žáci komunikují s rodiči o škole (91%) - 549 osob. Pomocí těchto výsledků se dá říci, že děti s rodiči komunikují v dostatečné míře o událostech, které se týkají školy i dětí. Velmi zajímavé je zjištění vyplývající z další otázky týkající se frekvence podávání informací rodičům o vlastním prospěchu. Jen (42%) - 252 žáků potvrdilo, že informují rodiče každý den o svém prospěchu. Dalších (20%) - 120 žáků podává informace o svém prospěchu rodičům jen pokud se zeptají. Toto lze dle mého názoru považovat za nedostatečné. Děti by měly své rodiče informovat o svém prospěchu denně, aby se v případě špatného prospěchu mohl problém za asistence

rodičů řešit okamžitě. Nejčastější překážka pro dosažení lepších studijních výsledků byla u (53%) - 319 žáků uvedena vlastní neochota. U většiny (88%) - 491 žáků bylo potvrzeno, že jsou učitelé vedeni k tvorbě vlastního názoru. Přes polovinu žáků také potvrdilo, že učitelé je vedou i k jeho správnému obhájení (62%) - 373 osob. Škola znamená pro (65%) - 392 žáků vzdělání. U této otázky mne zarazilo, že někteří na tuto otázku neuměli odpovědět. Většina žáků uvedla, že školu navštěvuje za účelem získání vzdělání.

82% dotazovaných žáků potvrdilo konání školních aktivit pro rodiče žáků, ale účast na nich svých rodičů potvrdilo jen 63% dotazovaných žáků. 69% žáků potvrzuje, že se škola prezentuje i v elektronické podobě. Rodiče se o prospěchu jejich dětí dozvídají podle mínění žáků pomocí třídních schůzek a vysvědčení.

V poslední části třetího dotazníku jsou otázky zaměřeny na patologické jevy ve společnosti. Otázky tohoto charakteru jsou v dotazníku zařazeny již pouze doplňkově, mimo základní rámec průzkumu. Existence šikany ve škole potvrdilo (88%) - 494 dotazovaných žáků a (8%) - 53 žáků se přiznalo, že jsou ve škole šikanováni. Toto alarmující číslo zjištěné v průzkumu by mělo být vodítkem a výstrahou pro rodiče malých dětí, protože výchovou a správným společenstvím se dá mnoho změnit. Ačkoliv všichni dotazovaní žáci potvrdili konání přednášky o škodlivosti návykových látek na organismus jedince, celých 80% dotazovaných žáků potvrdilo, že ve třídě jsou i spolužáci, kteří pravidelně kouří nebo pijí alkohol. Vyzkoušení psychotropních látek potvrdilo 39% žáků. Školního psychologa nebo poradce potvrdilo také všech 600 žáků.

NAVRH ŘEŠENÍ NEDOSTATKŮ

1. U obou institucí by neměla chybět tolerance.
2. Rodiče by si měli uvědomit, že o výchovu i prospěch dítěte je třeba se zajímat v průběhu celého školního roku i po celou školní docházku.
3. Rodiče dětí i učitelé by se měli snažit o vzájemnou spolupráci při výchovně vzdělávacím procesu. Nespoléhat jen na jednu instituci, která snad nahradí byť jen na krátkou dobu funkci instituce druhé.
4. V případě, že rodiče mají časově náročné zaměstnání, měli-by se u příprav dítěte na vyučování střídat, nebo zajistit náhradní osobu, která dohlédne, aby dítě bylo dostatečně připraveno.
5. Rodiče by měli více dbát o to, jak dítě tráví svůj volný čas, popřípadě by dítěti měli i s jeho souhlasem zařídit volnočasovou aktivitu.
6. Rodiče by se také měli zajímat o to, s kým jsou děti v kolektivu nebo k jakému kolektivu tíhnou.

ZÁVĚR

Komunikace je základním pilířem sociální interakce, a to nejen ve vztahu rodiny a školy, ale v mezilidských vztazích obecně. V předloženém průzkumu jsem se rozhodla zaměřit na zmapování probíhající komunikace mezi školou a rodinou a snažila jsem se o vystihnoutí jejího úskalí. Průzkum jsem prováděla na základních školách městského i vesnického typu. V každé škole po konzultaci s vedením byly rozdány dotazníky zaměřené na mínění učitelů, rodičů dětí i žáků o vzájemné komunikaci těchto dvou institucí.

V první části práce jsou předloženy teoretické podklady k dalšímu praktickému zpracování navazujícího průzkumu s důrazem na vysvětlení nejdůležitějších pojmů týkajících se vzájemné interakce institucí školy a rodiny.

V praktické části jsem předložila a okomentovala výsledky všech tří průzkumů s vlastními doporučeními pro zlepšení vzájemné komunikace obou institucí v praxi.

Jak jsem již uvedla v diskuzi k výsledkům průzkumu, rodiče se zajímají o jakoukoliv informaci týkající se prospěchu či chování svých dětí ve škole. Tento fakt byl také potvrzen ve všech třech průzkumech, kde byla zaznamenána 75-100% účast rodičů na třídních schůzkách. Naopak velký nedostatek v komunikaci, který zmiňovali učitelé, byla častá absence rodičů problémových dětí na třídních schůzkách.

Ze všech prováděných průzkumů vyplynula forma vzájemné komunikace mezi rodiči a učiteli třídními schůzkami, jako nejvíce preferovaná a v současné době nejpoužívanější. Rodiče i pedagogové na tuto formu komunikace reagují velmi pozitivně. Rodiče dokonce považují návštěvu třídních schůzek za povinnost. Vedle této formy komunikace je využívána také možnost telefonního či emailového spojení.

Všechny dotazované školy také potvrdily, že komunikaci s veřejností se snaží zlepšovat pomocí dnů otevřených dveří, což souvisí také s propagací

školy na veřejnosti. Mezi další obohacující prvky vzájemné komunikace je konání školních akcí, kterých se mohou účastnit i rodiče žáků a přátelé školy.

Mé původní očekávání nedostatečně probíhající komunikace mezi školou a rodinou, které plynulo z často diskutované problematiky velkého pracovního vytížení rodičů současné doby, nebylo výsledky průzkumu potvrzeno. Na základě předložených výsledků se zdá, že úroveň probíhající komunikace je i přesto na relativně dobré úrovni.

Doufám, že výsledky a doporučení v předložené diplomové práci napomohou k dalšímu zlepšení úrovně komunikace mezi výše zmíněnými institucemi.

RESUMÉ

Das Ziel der vorgelegten Arbeit war die Feststellung der Ansichten der Lehrern, Eltern und Kindern von der Problematik der Kommunikation zwischen der Schule und der Familie. Zu dieser Feststellung wurde eine Erkundungsarbeit an den mittelgrossen Schulen geschaffen. In den ausgewählten Schulen wurden die Fragebogen an die drei Zielgruppen verteilt, und zwar Lehrern, Eltern und an die Schüler. Im Rahmen der Arbeit wurde festgestellt, dass sowie die Interesse der Eltern um den Fortgang, als auch die Teilnahme der Eltern an den Klassenzusammenkünften, ziemlich gross sind. Problematisch bleibt immer die niedrige Teilnahme der Eltern an den Klassenzusammenkünften von den sogen. „Problemekindern“. Ungenügend auch bleibt die Informierung der Schule der breiten Öffentlichkeit inmitten selbst herausgebenden Materialien – z.B. Zeitschrifte oder Flugblätter mit einer interessanten Thematik. Trotzdem scheint sich die Kommunikation zwischen der Schule und Familie ziemlich gut zu sein. Jede in der Arbeit angesprochene Schule bestätigt die Durchführung veschiedenen Aktionen, inmitten deren die Beziehung zwischen Schule und Eltern verbessert werden kann. Ich hoffe, dass auch meine Arbeit mindestens teilweise zur Verbesserung der bilateralen Kommunikation helfen kann.

POUŽITÁ LITERATURA

1. BALADA, J., BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*. Praha : VÚP, 2007. ISBN 80-211- 0372-8.
2. ČÁP, J., MAREŠ, J. *Psychologie pro učitele*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
3. DE FLEUR, M. L., BALLOVÁ-ROKEACHOVÁ, S. J. *Teorie masové komunikace*. Přel. Jirák J., Šoltys O. 1. české vyd. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-099-8.
4. DEMBOWSKI, S., ELDINGER, F., HUNTER, I. *7 kroků efektivního koučování*. Computer press, 1972. ISBN 978-80-251-1897-9.
5. FLORETOVÁ, V., FORET, M. *Komunikující město*. Brno : Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1287-0.
6. GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005. ISBN 80-7315-104-9.
7. GAVORA, P. *Pedagogická komunikácia v základné škole*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1988.
8. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paida, 1996. ISBN 80-85931-15-X.
9. HAYESOVÁ, N. *Základy sociální psychologie*, Praha : Portál, 2003. ISBN 978-80-7367-639-1.
10. HORÁK, F. a kol. *Kapitoly obecné didaktiky (Projektování a realizace výuky)*. OLOMOUC : Pedagogická fakulta UP, 1992. ISBN 80-7076-167-X.
11. HUNTER, I. *7 kroků efektivního koučování*. Praha : Grada 2002.
12. CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
13. JANOUŠEK, J. *Verbální komunikace a lidská psychika*. 1. vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 80-247-1594-5.
14. KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 1. vyd. PRAHA : Portál, 2002. ISBN 80-7178-253-X.
15. KEOGH, B. *Temperament ve třídě*. PRAHA : Grada, 2007. ISBN 978-80-

247-1504-09.

16. KOLLÁRIKOVÁ, Z., PUPALA, B. *Předškolní a primární pedagogika*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-585-7.
17. KOLÁŘ, Z., ŠIKULOVÁ, R. *Vyučování jako dialog*. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1541-4.
18. KRÁLÍKOVÁ, M., SINGEROVÁ – NEČESANÁ, J. *Rodina a škola ve výchovné spolupráci*. 1. vyd. Praha : SPN, 1985.
19. KUNCZIK, M. *Základy masové komunikace*. 1. vyd, Praha : Karolinum, 1995, ISBN 80-7184-134-X.
20. KYRIACOU, CH. *Klíčové dovednosti učitele*. 2. vyd. Praha : Portál, 2004. ISBN 80-7178-965-8.
21. JŮVA, V., PROCHÁZKOVÁ, M., ŠIMONÍK, O. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*, Brno : Paido, 2001, ISBN 80-85931-95-8.
22. LEVIS, D. *Tajná řeč těla*, 2. vyd. Praha : Grada, 2002. ISBN 80-86663-98-2.
23. MAŇÁK, J., ŠVEC, V. *Výukové metody*, Brno : Paida, 2003. ISBN 50-7315-039-5.
24. MAREŠ, J., KŘIVOHLAVÝ, J. *Komunikace ve škole*. Brno : Masarykova univerzita, 1995. ISBN 8021010703.
25. MEZINÁRODNÍ AKADEMIE VZDĚLÁVÁNÍ, UNESCO, *Efektivní učení ve škole*, Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-556-B.
26. MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
27. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace*. Olomouc : UP v Olomouci, 2002. ISBN 80-244-0510-5.
28. NELEŠOVSKÁ, A. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2005. ISBN 80-247-0738-1.
29. PASCH, M., GARNER, T., G., LANGEROVÁ, G., M. a kol. *Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině - jak pracovat s kurikulem*. 2. vyd. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7367-054-2.
30. PEASE, A. *Řeč těla*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-7178-582-2.
31. PELIKÁN, J. *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. Praha:

- Karolinum, 2007. ISBN 80-7184-569-6.
32. PETTY, G. *Moderní vyučování*. 4. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-172-7.
33. PRŮCHA, J. *Moderní pedagogika, věda o edukačních procesech*. Praha : Portál, 2007. ISBN 80-7178-170-3.
34. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.
35. PRŮCHA, J. *Učitel*. Praha : Portál, 2001. ISBN 80-85209-27-6.
36. RABUŠICOVÁ, M., ŠEĐOVÁ, K., TRNKOVÁ, K., ČIHÁČEK, V. *Škola a (versus) rodina*. Brno: MU, 2004. ISBN 80-210-3598.
37. SITNÁ, D. *Metody aktivního vyučování – spolupráce žáků ve skupině*. 1. vyd. PRAHA : Portál, 2009. ISBN 978-80-347-246-1.
38. SKALSKÁ, J. *Obecná didaktika*. 2. rozšířené a aktuální vyd. Praha : Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1821-7.
39. SMAHEL, R. *Duševní vývoj a duševní zrání dítěte*. 2. vyd. Olomouc : Matice cyrilometodějská s. r. o., 1997. ISBN 80-238-1834-1.
40. ŠIMONÍK, O. *Začínající učitel*. 1. vyd. Brno : MU, 1998. ISBN 80-210-0944-6.
41. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha : Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
42. VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. A kol. *Pedagogika pro učitele*. 1. vyd. PRAHA : GRADA, 2007. ISBN 8024717344.
43. VYMĚTAL, J. *Průvodce úspěšnou komunikací : efektivní komunikace v praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. ISBN 978-80-247-2614-4.
44. WAHLSTROMOVÁ, B. W. *Perspectives on Human Communication*. Universita of Minnesota, Wim. C. Brown Publishers 1992. ISBN 06-971-0704-3
45. WIEMANN, J. M. *Explication and Test of a Model Comunication Competence* In MORSE, B. W. - PHELPS, L.A. (eds.). *Interpersonal Communication: A Relation Perspective*. Mineapolis : Burges, 1980. In

GAVORA, P. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno : Paida, 2005, ISBN 80-85209-27-6.

POUŽITÉ INTERNETOVÉ STRÁNKY

1. BALADA, J., BLANT, J. a kol. *Národní program rozvoje vzdělávání v České republice (tzv. Bílá kniha)*: [online zdroj]. Praha : VÚP, 2007, [cit. 2010-02-12]. Dostupná z WWW: <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.
2. Wikipedia : *otevřená encyklopedie* [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Komunikace>>.
3. Wikipedia : *otevřená encyklopedie* [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Komunika%C4%8Dn%C3%AD_symboly>.
4. Wikipedia : *otevřená encyklopedie* [on-line]. 2002. [cit. 2011-10-1]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Soci%C3%A1ln%C3%AD_interakce>.
5. Portál *Děti a my 2/2002 Komunikace mezi rodinou a školou*. [online]. 1990. [cit. 2010-12-4]. Dostupné z WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=323>>

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Dotazník pro učitele
Příloha č. 2 Dotazník pro rodiče
Příloha č. 3 Dotazník pro žáky

Příloha č. 1 Dotazník pro učitele

Vážení páni učitelé a paní učitelky, jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) žena b) muž.

2. Jsem třídní učitelkou.....ročníku.

3. Patřím do věkové kategorie učitelů

a) 20 – 30 let b) 30 – 40 let c) 40 – 50 let d) 50 - 60 let e) 60 a více let *)

4. Třídních schůzek se účastní "

a) 0-25% b) 25-50% c) 50-75% d) 75-100% rodičů.

Největší zájem na tř. schůzkách rodiče projevují o ...

5. S organizací třídních schůzek jsou rodiče spokojeni ano – ne - nevím

Uvítal(a) bych

6 S frekvencí třídních schůzek jsou rodiče spokojeni ano – ne - nevím

7. Konzultačních hodin se účastní

a) 0-25 % b) 25-50% c) 50-75% d) 75-100% rodičů.

Největší zájem rodiče projevují o ...

Uvítal(a) bych

8. Škola vydává informační letáčky, časopisy, ve kterých se zabývá tématy, která zajímají žáky, rodiče i učitele ano-ne

Uvítal(a) bych

9. Jsem pro návrh možnosti přítomnosti rodičů ve vyučování ano-ne,

protože...

10. Poskytuji písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho výsledků, snahy, chování ano-ne,

protože...

11. V případě potřeby kontaktujeme rodiče prostřednictvím

a) telefonu b) dopisu c) e-mailu d) jiné (prosím uveďte)...

12. V případě nespolupráce rodičů u prokazatelného zanedbávání dítěte ze strany rodičů se nezdráhám kontaktovat pracovníky sociálního orgánu. ano – ne.

13. Nejčastěji informujeme a předvoláváme písemně rodiče do školy s problémy z oblasti

a) kázeňských přestupků b) záškoláctví c) násilí
d) používání omamných látek e) kouření f) jiné (uveďte)...

14. Rodiče mají možnost nahlédnout do pracovních listů svého dítěte ano-ne,

protože...

15. Ráda bych navštívila(a) rodinné prostředí dítěte (domov) ano-ne,

protože...

16. Nejčastěji se setkávám s rodiči dětí, se kterými potřebuji vyřešit problém ano-ne

17. Vztahy mezi školou a rodiči mě zajímají ano-ne,
protože...
18. Ráda bych vylepšila vztahy mezi rodiči a školou ano-ne,
protože...
- Pro zlepšení komunikace mezi školou a rodiči navrhuji
19. Na komunikaci mezi rodiči a školou mi nejvíce vadí..... protože....
20. Rodiče dětí považuji za partnery ano – ne
21. Názory a připomínky rodičů považuji za přínosné ano – ne

*) hodící se zakroužkujte

Příloha č. 2

Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou. Mým cílem je navrhnout možnosti zlepšení komunikace mezi Vaší školou a Vámi, rodiči.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) žena b) muž c) dotazník doplňuji současně s druhým rodičem.
2. Patříme do věkové kategorie rodičů a) 20 – 30 let b) 30 – 40 let c) 40 – 50 let
3. Naše dítě navštěvuje tuto školu
a) méně než 1 rok b) 2-4 roky c) 4-7letvíce d) 7 a více let
4. Naše dítě je a) dívka b) chlapec
5. Navštěvujetřidu.
6. V naší škole se uskutečňují **třídní schůzky** ano - ne - nevím
a) méně než 4x ročně b) 4x ročně c) více než 4x ročně
7. Schůzek se účastním
a) vždy b) často c) občas d) nikdy
Důvodem mé (ne)účasti je ...
8. Jsem spokojen(a) s organizací tř. schůzek: ano – ne - nevím
9. Nejčastější příležitost návštěvy školy, kterou využívám je
a) třídní schůzky
b) osobní konzultace s učitelem ve škole – konzultační hodiny
c) osobní konzultace s učitelem u nás doma
d) písemné záznamy a vzkazy (žákovská knížka, úkolníček)
e) kombinací písemné a osobní komunikace (jednání osobní na základě písemného oznámení či vzkazu ze školy
f) skrze nástěnku pro rodiče
g) telefonicky nebo emailem (webové stránky školy)
h) prostřednictvím organizací a osob právních aj. (sociální ústav, právník)
i) prostřednictvím dítěte, které tuto školu navštěvuje
j) nekomunikuji se školou
10. Z uvedených komunikačních možností mi nejvíce vyhovuje
a) třídní schůzka
b) osobní konzultace s učitelem ve škole – konzultační hodiny
c) osobní konzultace s učitelem u nás doma
d) písemné záznamy a vzkazy (žákovská knížka, úkolníček)
e) kombinací písemné a osobní komunikace (jednání osobní na základě písemného oznámení či vzkazu

ze školy

f) skrze nástěnku pro rodiče

g) telefonicky nebo emailem (webové stránky školy)

h) prostřednictvím organizací a osob právních aj. (sociální ústav, právník)

i) prostřednictvím svého dítěte, které tuto školu navštěvuje

j) nekomunikovat, jsem velmi pracovně vytížen/a

11. Na podněty školy pro setkání se mnou

a) reaguji b) nereaguji c) žádné nejsou

12. Domnívám se, že učitelé mají zájem se mnou komunikovat.

a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne

13. V naší škole se uskutečňují **konzultační hodiny** učitelů ano ne nevím

a) více než 10x ročně b) 4 -10x ročně c) méně než 4x ročně

Využívám těchto služeb ano – ne

14. Škola vydává **informační letáčky, časopisy, bulletiny,...** ano – ne – nevím

a) více než 4x ročně b) 4x ročně c) méně než 4x ročně

15. Existuje možnost **přítomnosti rodičů ve vyučovacích hodinách** ano – ne – nevím.

16. Ve škole se uskutečňují **ankety zjišťující názory rodičů** ano – ne – nevím

17. Pravidelně kontroluji **zápisy v žákovské knížce, v deníčcích** ano – ne,

18. Pravidelně získávám **písemné zprávy o dítěti s hodnocením jeho výsledků, snahy, chování** ano-ne

19. Mám **možnost nahlédnout** do pracovní sešitů dětí a seznámit se s ukázkami jejich práce ano – ne -
nevím

20. Škola pořádá **dny otevřených dveří** ano – ne – nevím.

Příloha č. 3 Dotazník pro žáky

Milí žáci, jako studentka pátého ročníku Cyrilometodějské teologické fakulty UP v Olomouci, Vás prosím o vyplnění dotazníku, který je nástrojem výzkumné části mé diplomové práce. Zaměřuji se v ní na komunikaci mezi rodinou a školou.

Děkuji

Marie Schwarczová

1. Jsem a) chlapec b) děvče
2. Navštěvuji tuto školu a) méně než 1 rok b) 1-4 roky c) 4-7let d) více než 7 let
3. Jsem žákem ročníku
4. Věk _____
5. Co pro tebe znamená rodina?
6. Mluvíš doma s rodiči o škole? Na co se tě nejčastěji ptají?
7. Mluvíš doma o svých úspěších? O tom,co se ti povedlo ve škole? ano – ne
8. Jak často informuješ rodiče o svém prospěchu?
 - a) každý den b) 1 x za týden c) 1 x za 14 dnů
 - d) vždy, když dostanu nějakou známku, pochvalu nebo poznámku e) když dostanu špatnou známku
 - g) až se sami zeptají h) jen když mi hrozí opakování ročníku
9. Co je pro tebe nejčastější překážkou v dosahování lepších studijních výsledků?
 - a) vlastní neochota b) nepřízeň rodičů
 - c) nedostatek času d) nepřátelství spolužáků
 - e) nedostatek pomůcek a vybavení ve škole (př. Přístup k počítačové učebně)
 - f) něco jiného uved'...
10. Vedou tě tví učitelé k tomu, abys uměl vytvořit vlastní názor?
 - a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
11. Pomáhají ti učitelé ve škole, abys uměl obhájit svůj názor?
 - a) ano b) spíše ano c) spíše ne d) ne
12. Co pro tebe znamená škola? Proč chodíme do školy?
13. Jsou tvoji rodiče zapojeni do chodu školy? (Rada rodičů aj.) ano ne
14. Pořádá vaše škola školní aktivity, kterých se mohou účastnit i rodiče? projekty, sportovní akce, výlety, výstavy výsledků dětí, soutěže a přehlídky, práce pro školu atd.?
15. Účastní se rodiče těchto akcí, které pořádá škola?
16. Prezentuje se vaše škola i elektronicky? www, sms, aj.? a) ano b) ne c) nevím
17. Jak často jsou rodiče informováni školou o vašem prospěchu?
18. Co ti doma říkají rodiče po návratu z třídních schůzek nebo z konzultačních hodin? Hodnotí, co se dozvěděli?

Patologické jevy:

Tento okruh otázek jsem zařadila pro zmapování patologických jevů mezi mládeží.

19. Setkal jsi se někdy ve škole se šikanou?
 - a) byl jsem sám šikanován b) účastnil jsem se šikanování

c) byl jsem svědkem šikany d) slyšel jsem, že někoho šikanovali
e) ne neslyšel

20. Požíváš nebo víš o někom, kdo požívá pravidelně alkoholu nebo cigaret ve vaší třídě?

21. Vyzkoušel jsi někdy ty sám na sobě psychotropních látek?

22. Měli jste někdy ve škole přednášku o škodlivosti těchto látek?

23. Máte ve škole psychologa nebo jiného poradce, se kterým byste se mohli poradit, promluvit a prodiskutovat osobní potíže? Pokud ano, využíváte toho?